

Засновники: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.
Заснований у 2011 році . Виходить раз на два тижні.
Головний редактор В. Горювий *Редакційна колегія:* Ю. Половинчак (відповідальна за випуск), Н. Іванова,
Т. Дубас
Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Громадська думка про правотворення

/Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів /

№ 22 (58)
(грудень 2013 р.)

ЗМІСТ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС	3
<i>Н. Тарасенко</i>	3
Українсько-російські домовленості 17 грудня: оцінки експертів.....	3
<i>В. Ворошилов</i>	16
Правове забезпечення екологічної безпеки в Україні: сучасний стан і шляхи оптимізації.....	16
<i>Л. Присяжна</i>	24
Щодо інститутів спільного інвестування.....	24
<i>С. Полтавець</i>	29
Нові правила в оцінці нерухомості: проміжні підсумки.....	29
<i>Н. Порватова</i>	33
«Зіркова» хвороба українських готелів.....	33
ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	37
<i>О. Єфімов</i>	37
Майно у статутному капіталі: правові та податкові особливості.....	37
ТОЧКА ЗОРУ	42
<i>О. Клименко</i>	42
Ідеологічний вандалізм по-українськи.....	42
ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *	45

КИЇВ 2013

Шановні колеги!

Щиро вітаємо вас із Новим роком та Різдвом Христовим!

**Зичимо свіжих сил для нових звершень,
творчих успіхів у професійній діяльності,
родинної злагоди, добробуту, вірних друзів
та надійних партнерів у добрих справах!**

**Бажаємо вам зустріти 2014 рік у піднесеному настрої,
із світлими думками та добрими намірами!
Нехай прекрасні зимові свята принесуть мир,
спокій та впевненість у майбутньому**

З найкращими побажаннями, колектив НЮБ НБУВ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Українсько-російські домовленості 17 грудня: оцінки експертів

17 грудня в Москві відбулося VI засідання Українсько-російської міждержавної комісії під головуванням президентів В. Януковича і В. Путіна.

Ще задовго до проведення засідання політики й експерти висловлювали припущення, що під час нього сторони можуть підписати угоди, які регламентують вступ України до Митного союзу, незважаючи на численні заперечення щодо таких намірів представників української влади. Утім побоювання виявилися марними: у списку завізованих у Москві документів немає жодного, у якому б йшлося про зміну зовнішньополітичного курсу України. Однак є й домовленості, які не знаходили компромісу останні кілька років і які в найближчій перспективі здатні серйозно вплинути на вітчизняну економіку.

За підсумками VI засідання Українсько-російської міждержавної комісії підписано 14 документів.

Серед ключових рішень, безперечно, – надання Україні кредиту в розмірі 15 млрд дол. шляхом розміщення частини резервів Фонду національного добробуту в українських цінних паперах. «Враховуючи труднощі української економіки, пов'язані значною мірою із світовою фінансовою та економічною кризою, з метою підтримки бюджету України уряд РФ прийняв рішення розмістити в цінних паперах українського уряду частину своїх резервів з Фонду національного добробуту обсягом 15 млрд дол.», – зазначив Президент РФ В. Путін.

В. Суслов, представник уряду України при Євразійській комісії, постійно діючому регулюючому органі Митного союзу і Єдиного економічного простору, який брав участь у переговорах, зазначив, що перевагою російської позики перед кредитом МВФ були супутні умови. «МВФ виставляв ряд неприйнятних політичних умов, РФ ж надає ресурси на більш прийнятних умовах для уряду й країни», – сказав він.

Президент Росії В. Путін особливо підкреслив, що виділення коштів не було умовою приєднання до Митного союзу – це питання на зустрічі в Москві навіть не обговорювалося. «І хочу всіх заспокоїти, сьогодні ми взагалі не обговорювали питання про приєднання України до Митного союзу», – сказав він. За словами російського президента, виділення коштів не було пов'язане «з якимись умовами – ні з підвищенням, ні з пониженням, ні із заморожуванням соціальних стандартів, пенсій, допомог або витрат».

Другим важливим досягненням стала домовленість про зниження ціни

російського газу, переговори щодо якої безрезультатно тривали вже кілька років поспіль. Нова вартість газу регламентована в підписаному 17 грудня доповненні № 29 до Контракту на купівлю-продаж, поставки, обсяги та умови транзиту природного газу від 19 січня 2009 р. «Газпром» готовий продавати «Нафтогазу» блакитне паливо за цілком адекватною ціною – 268,5 дол. за 1 тис. куб. м.

Слід зазначити, що хоча всі умови зниження ціни на блакитне паливо ще не оприлюднені, проте деякі деталі вже відомі. Так, В. Путін заявив, що озвучена ціна є тимчасовою й може бути навіть знижена, якщо партнерство двох країн в енергосекторі буде налагоджуватися й поглиблюватися далі. Не виключено, що оптимальною формулою такої співпраці стане формування консорціуму з ГТС. Імовірно, такий варіант може розглядатися сторонами як цілком життєздатний з огляду на те, що Президент України В. Янукович чітко заявив про необхідність створення прозорої роботи української ГТС. «Ми повинні думати, як організувати роботу, яка б створювала мотивації для обох сторін. Я маю на увазі забезпечення прозорості роботи української газотранспортної системи. У нас великі перспективи й спільні проекти, які можна реалізовувати», – сказав глава Української держави.

Крім того, уже заявлено, що оновлена ціна на російський газ стане реальною для України вже з 1 січня 2014 р. й діятиме аж до завершення нинішнього газового контракту, тобто до 2019 р. Озвучена і формула зниження ціни на блакитне паливо, яке буде досягнуто за рахунок введення в формулу коефіцієнта, що залежить від ціни газойля й мазуту, і коригуватиметься щоквартально.

Не менш важливим стало рішення Росії та України розморозити двосторонні торговельні відносини. Це рішення регламентовано в рамках відповідної «дорожньої карти», яка передбачає поступове скасування всіх обмежень за умови взаємної торгівлі. «Була підписана дорожня карта, згідно з якою ліквідуються всі профілі ризику, усі спецмита, відновлюють дію сертифікати, особливо це стосується вагонів, поновлюється поставка кондитерських виробів, яка була заблокована з нашої країни. Ця дорожня карта має конкретні дати, терміни», – роз'яснив віце-прем'єр Ю. Бойко.

Україна й Росія домовилися прискорити переговори з узгодження питань функціонування Чорноморського флоту РФ. Зокрема, президенти України й РФ В. Янукович і В. Путін доручили урядам двох країн прискорити роботу з інвентаризації земельних ділянок і розташованих на них об'єктів нерухомості, які використовуються Чорноморським флотом Росії на території України, і з урегулювання питання про здійснення капітального ремонту будівель і споруд, що орендуються Росією в інтересах Чорноморського флоту. «Приступити до переговорів з підготовки двосторонньої угоди про заміну озброєнь і військової техніки Чорноморського флоту Російської Федерації, що базується на території України», – ідеться в документі.

Також урядам доручено завершити підготовку до підписання проектів міжурядових угод: про узгодження пересувань, пов'язаних з діяльністю

військових формувань Чорноморського флоту РФ на території України поза місцями їх дислокації; про порядок перетину державного кордону України військовими кораблями, суднами забезпечення, літальними апаратами, військовослужбовцями ЧФ РФ; з питань реєстрації за місцем проживання (перебування) військовослужбовців і цивільних осіб ЧФ РФ, членів їхніх сімей у міграційних органах України.

Президенти доручили активізувати роботу з узгодження інших проектів угод з питань функціонування Чорноморського флоту РФ і його перебування на території України. Уряди двох країн повинні врегулювати питання оподаткування структурних підрозділів ЧФ і митного оформлення матеріально-технічних засобів, що ввозяться в інтересах флоту на територію України всіма видами транспорту, з дотриманням прикордонного, митного та інших видів державного контролю при перетині російсько-українського кордону відповідно до чинного законодавства України, а також з урахуванням статусу ЧФ РФ, що базується на території України.

Крім того, президенти доручили внести на розгляд урядів до кінця I кварталу 2014 р. узгоджені пропозиції про збільшення участі Росії в розвитку соціально-економічної сфери Севастополя та інших населених пунктів – місць дислокації військових формувань ЧФ Російської Федерації на території України. Також планується приділяти пріоритетну увагу розвитку російсько-українського військово-технічного співробітництва, кооперації підприємств оборонних галузей промисловості, створенню спільних підприємств у військово-технічній сфері з урахуванням чинного законодавства РФ й України. «Вжити заходи для підписання угоди між урядом Російської Федерації та Кабінетом Міністрів України про реалізацію Програми військово-технічного співробітництва між Україною та Російською Федерацією на 2013–2017 роки», – ідеться в Протоколі VI засідання Українсько-російської міждержавної комісії.

Слід зазначити, що на цьому тему військового партнерства двох країн не вичерпано. У майбутньому сторони планують приділити увагу розвитку кооперації підприємств оборонних галузей промисловості, створенню спільних підприємств у військово-технічній сфері з урахуванням чинного законодавства РФ й України.

В. Янукович очікує поглиблення стратегічного партнерства з Росією завдяки реалізації положень дорожньої карти, підготовленої на засіданні Українсько-російської міждержавної комісії в Москві. Президент підкреслив, що документ значно поглибить стратегічне партнерство України й РФ з багатьох напрямів, особливо – авіапрому, суднобудування та атомної енергетики. В. Янукович прогнозує підписання до кінця року договорів про співпрацю з РФ у різних галузях промисловості, які дадуть змогу наростити товарообіг між країнами. При цьому Президент підкреслив необхідність вирішення проблеми падіння товарообігу з Росією та країнами СНД.

М. Азаров зазначив, що досягнуті «домовленості президентів України та

Росії дають змогу планувати подальші роки, як роки розвитку і впевненості людей у стабільності життя». «Ми нікому не дозволимо розхитати ситуацію, яку нормалізували такими важкими зусиллями», – наголосив він. М. Азаров також звернувся до лідерів політичних сил із закликом до того, щоб домовлятися про розвиток держави, про те, «як захистити економіку від кризи».

У заяві прес-служби Партії регіонів за підсумками візиту глави держави до Москви йдеться про те, що партія «високо оцінює стратегічні домовленості, досягнуті Президентом України під час візиту до Російської Федерації... І вважає укладені угоди важливим етапом у відновленні та подальшому розвитку дружніх і взаємовигідних відносин між Україною і Росією».

У Партії регіонів вважають, що відновлення стратегічного партнерства з РФ, зняття торгових обмежень несуть у собі значний потенціал для перспективного економічного зростання, є потужним стимулюючим фактором для успішного розвитку базових галузей національної економіки, реалізації масштабних спільних проєктів у машинобудуванні, паливно-енергетичній, транспортній, авіаційно-космічній, військово-технічній сферах.

«Воістину доленосним» у Партії регіонів вважають рішення про значне зниження вартості поставленого в Україну російського газу. «Зниження ціни на газ дасть змогу практично реанімувати цілі галузі національної економіки, підвищити конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника, значно наростити експортний потенціал України», – наголошується в заяві.

У Партії регіонів підкреслюють, що Україна не здала національних інтересів. «При підписанні угод з Російською Федерацією українська сторона не здає національних інтересів, не здає національну газотранспортну систему, не планує вступати до Митного союзу», – наголошується в заяві. Україна залишається вірною стратегічному євроінтеграційному курсу, «докладає всіх необхідних зусиль для послідовного, безболісного для вітчизняного товаровиробника входження в загальноєвропейський торговельно-економічний простір».

На думку авторів заяви, «успішно врегулювавши актуальні питання торговельно-економічного співробітництва з Російською Федерацією, Україна значно посилить свої позиції в непростому переговорному процесі з ЄС, володітиме додатковими аргументами для послідовного відстоювання своїх національних інтересів».

Експерти висловлюють різні думки щодо досягнутих домовленостей. Одні відзначають явні плюси для української економіки, інші побоюються, що в майбутньому доля Києва буде цілком залежати від політичної волі Москви.

Хоча серед офіційно підписаних документів нічого, що стосується Митного союзу, не виявилось, за підсумками зустрічі в політиків й експертів виникло питання: якщо ми не йдемо в МС, то чому В. Путін пішов на поступки, яких не хотів робити протягом трьох років? Віце-прем'єр Ю. Бойко пояснив зниження ціни на газ тим, що ситуація в економіці за нинішньої ціни шкодила вже обом

країнам. Джерело в українській делегації пояснило так: «Як не парадоксально, допоміг “майдан”. Політична нестабільність на кордоні, до того ж з явною антиросійською спрямованістю, Путіну ні до чого. Він зрозумів, що перегинати палицю з тиском на Україну не можна, інакше можна налаштувати проти себе всю країну. По-друге, при всій складності відносин двох президентів В. Путін розуміє, що будь-який інший президент зараз для Кремля буде гірше, ніж В. Янукович. Нарешті, геополітична ситуація складається так, що зараз ЄС і США тиснуть на Україну, але реально не готові нічого давати й на контрасті з ними можна виглядати привабливіше, надавши реальну допомогу».

Президент аналітичного центру «Політика» І. Попов вважає, що отримання Україною російського кредиту, а також зниження ціни на газ стане гарною підмогою для вітчизняної економіки на найближчі рік-два. «Україна входить у новий рік без економічної кризи, без обвалу гривні й з бюджетом розвитку. Новий показник ціни на газ тепер буде закладено у бюджет. Держбюджет на 2014 р. будуть вносити, виходячи з нових цін. Відповідно, звільняються досить серйозні кошти. Кредитні кошти будуть пущені, сподіваюся, не тільки на проїдання, а й на розвиток економіки. Якщо гроші вкласти добре, то на рік-два вистачить. А потім вони можуть почати приносити прибуток», – зазначає аналітик.

Керівник Агентства моделювання ситуацій В. Бала у свою чергу сумнівається в ефективності зниження ціни на газ, відзначаючи, що газове питання завжди було приводом для політичних торгів. «Газ раніше був політичним інструментом, і неясно, чи не залишився він політичним інструментом за новою ціною. Тому треба розуміти, які зустрічні кроки зробив назустріч В. Путіну В. Янукович. Не можна просто так взяти й знизити ціну на газ», – упевнений експерт.

Президент Українського аналітичного центру О. Охріменко каже, що зниження ціни на російський газ дасть змогу не підвищувати тарифів на ЖКГ для населення, а отримання кредиту в 15 млрд дол. допоможе поповнити золотовалютні запаси НБУ, що в результаті знімає з порядку денного необхідність термінового отримання кредиту від МВФ. «Ефект європаузи надав Україні унікальне право серйозно торгуватися і з Росією, і з ЄС. Думаю, саме з цієї причини Москва вирішила піти на сьогоднішні поступки. Адже Україна є серйозним стратегічним партнером і для однієї, і для іншої сторони. Цікаво, що тепер Європа нам запропонує? Які ж у підсумку преференції отримає Україна від усіх цих торгів, залежить у подальшому тільки від вивіреної і грамотної зовнішньополітичної стратегії Києва. Цілком можливо, що в майбутньому Україна так і продовжуватиме лавірувати між Росією і ЄС. У принципі, такий формат поведінки, звичайно, не простий, але досить вигідний», – роз'яснює аналітик.

Президент РФ В. Путін, надаючи 15 млрд дол. і знижуючи ціну на газ на 30 %, допомагає Президенту України В. Януковичу утриматися політично, зміцнює його соціально-економічний фундамент перед викликами «майдану» й перекидає шлях до повернення України до підписання Угоди про асоціацію та

зону вільної торгівлі. Таку думку висловив голова правління Центру прикладних політичних досліджень «Пента» В. Фесенко. «В. Путін, надаючи таку велику допомогу, не займається благодійністю. Фактично таким чином він, по-перше, допомагає В. Януковичу утриматися політично й через цю допомогу зміцнює його соціально-економічний фундамент перед викликами “майдану”, тому що “майдан” турбує і Путіна – це виклики для Росії. Тому допомогти Президенту В. Януковичу – в інтересах самого В. Путіна. Та, по-друге, перекриває шлях до повернення до домовленостей з ЄС, і це також відповідає інтересам російського керівництва. Таким чином, В. Путін нейтралізує повернення України, принаймні в найближчій перспективі, до євроінтеграції, до підписання Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі», – пояснив експерт.

В. Фесенко додав, «що в обмін на таке значне зниження ціни на газ існують припущення, зокрема, щодо можливої участі в Митному або в Євразійському союзі. Проте я думаю, що насправді питання Митного союзу, якщо й підніматиметься, швидше не зараз, а наступного року, ближче до президентських виборів. І воно підніматиметься не тільки як поступка Росії, а як елемент виборчої кампанії Президента В. Януковича, зокрема в рамках зближення з РФ, що відповідає очікуванням і традиційним настроям російськомовних виборців В. Януковича».

Крім того, політолог зауважив: «Там сказано, що це додаток до угоди, яка діятиме до 2019 р., але ми знаємо, що зараз ціна на газ міняється залежно від зміни ціни на нафтопродукти. Як буде з цією ціною до кінця року чи через рік, наскільки вона буде стабільною і як вона може змінюватися, з точки зору економіки – це одне з ключових питань».

За словами політолога Українського центру економічних і політичних досліджень ім. Разумкова В. Чалого, багато експертів очікували, що президент Росії не прийме Президента України в ситуації, коли в нього не вирішені внутрішньополітичні питання. Але, мабуть, ступінь компромісу з боку українського Президента настільки задовольнив російську сторону, що було прийнято рішення завершити цю угоду сьогодні. «Для мене очевидно, що вибір Президент України В. Янукович зробив ще до поїздки у Вільнюс, де не було підписано Угоди про асоціацію з ЄС. Швидше за все, пакет конкретних угод з Росією буде підписаний і оформлений трохи пізніше, не зараз, а рамкові рішення будуть підписані сьогодні й дадуть змогу ввести в дію ті домовленості президентів, які досягалися кулуарно, у закритому режимі протягом місяця», – зауважив В. Чалий.

Директор Міжнародного інституту демократії С. Таран підкреслив, що якби В. Янукович не взяв кредит у Росії, то більше йому нізвідки брати гроші. «“Майдан” – це, звичайно, дуже серйозно для В. Януковича, але це не вирішальний фактор при прийнятті рішень. Бо якщо країна буде в стані дефолту, то стоїть “майдан” чи не стоїть – це вже інша справа. Гроші треба брати звідкись, незважаючи на “майдан”. У Заходу гроші він брати не хоче, бо тоді треба

виконувати якісь реформи. “Майдан” вплинув на те, що В. Янукович і навіть М. Азаров почали відмовлятися (принаймні, публічно) від ідеї Митного союзу. Але “майдан” не вплинув на той факт, що Україні потрібні гроші. Якщо завтра не будуть забезпечені соціальні виплати, “майдан” збере ще більше людей. Кожного разу, коли український лідер їде до Росії, у більшій частини українців починається передінфарктний стан: усі бояться, що ж він цього разу здасть – чи то стратегічну галузь, чи то якийсь завод, чи то знову Севастополь», – констатує політолог.

Експерт Інституту енергетичних стратегій Ю. Корольчук звертає увагу на те, що знижка на газ, яку отримала Україна, була прогнозованою й давно очікуваною попри те, що переговори велися протягом трьох років. Утім «є такий момент, що ця знижка є перехідною. Далі Україна й Росія не лише проводитимуть різноманітні проекти в машинобудівній галузі, космічній, суднобудуванні, а й переходитимуть до більш тісних проектів в енергетиці. Це стосуватиметься не лише тих проектів, які тривають на сьогодні – добудови двох блоків Хмельницької АЕС, а й майбутнього розвитку ГТС України».

Попри нинішні заяви, що знижки вдалося досягнути без прогнозованої здачі ГТС і без створення консорціуму, Росія заявила, що й надалі зацікавлена в спільній експлуатації української ГТС. Ми знаємо, що споживання газу сьогодні у ЄС зростає. І для Росії, якій не вдається так швидко наростити обсяги поставок через «Північний потік», українська ГТС залишається єдиним стабільним проектом, який надалі дає змогу транспортувати газ у Європу.

Але це не означає, що Україна отримає цю знижку безкоштовно, переконаний Ю. Корольчук. Доведеться «віддячувати» своїм партнерам з Росії – насамперед тим, щоб гарантувати поставки газу до ЄС, виконувати свої зобов'язання щодо закачування газу в підземні сховища. Тільки в такому разі Росія збільшуватиме транзит газу через територію України. «Головний момент, щоб ми цю знижку не проїли, а щоб зараз далі продовжувалися проекти порятунку житлово-комунального господарства, наведення ладу у теплопостачанні, заміна старої інфраструктури, утеплення будинків. Далі реалізовувати проекти з видобутку власного газу. Не треба забувати про LNG-термінал, який є реалізованим проектом. Якщо все це буде зроблено, то через тих п'ять років, коли закінчується діючий контракт з “Газпром”, ми можемо вийти на зовсім іншу ситуацію – коли не ми проситимемо “Газпром” про знижку, а вони проситимуть нас купити в них газ. Якщо Україна використає ці шанси, якщо ця знижка на газ не стане таким собі “видихом”, після якого ніхто нічого не робитиме, тоді це буде добре для України», – резюмує експерт.

О. Жолудь, експерт Міжнародного центру перспективних досліджень, констатує, що на сьогодні додатковий притік іноземної валюти в Україну трішки поліпшить ситуацію з тим, що нині відбувається на валютному ринку. Там, як відомо, попит на валюту перевищує пропозицію, а розмір резервів Національного банку найменший за останні кілька років. Відповідно, якщо ми отримаємо додаткові кошти, частина цієї валюти буде обміняна в Національному банку, бо

бюджет робить свої виплати в гривні. Тобто, таким чином збільшиться резерв Нацбанку, частина цих коштів піде на виплати за зовнішніми боргами, яких за наступні два роки Україна має виплатити на загальну суму близько 17 млрд дол.

Поки що деталей щодо ціни, яку заплатить Україна за знижку на газ, немає. Ці деталі є лише в самих переговорників, і тут треба казати про ціну чисто економічну, тобто ті ставки, під які ми зможемо продати свої облігації РФ, і політичні поступки, які зробить Україна, прогнозує О. Жолудь.

На думку експерта з енергетичних питань О. Нарбута, «той факт, що домовленість щодо знижки на газ тимчасова, означає, що не була до кінця побудована схема, і це – лише контури майбутньої домовленості, якої прагне Російська Федерація, реалізуючи свою стратегічну мету – взяти під контроль основні магістральні газопроводи України разом з підземними газовими сховищами, які можуть підняти капіталізацію “Газпрому” й поліпшити позиції компанії з постачання газу європейським споживачам. Але, поки не підписаний весь пакет документів, Україна, швидше, виграла, ніж програла. Це – киснева подушка, яка дає можливість зробити кілька подихів. Інша справа, чи не буде сп’яніння від цього, чи не виникнуть відчуття польоту, як це виникало не раз – поява дешевого газу перетворювала його на звеселяючий газ».

О. Нарбут також підкреслив, що серйозна оцінка документів може бути зроблена тільки після їх оприлюднення. Крім того, потрібно не тільки бачити документи з переговорів, а й контури документів, які в обмін на поступки просуває Росія. Тут, утім, важливий ще один момент, на який звертають увагу фахівці: чи не передбачає додаткова угода зобов’язання України збільшити закупівлі газу у відповідь на зниження ціни. Для такого трюку достатньо лише зафіксувати ще раз раніше взяте Україною зобов’язання щорічно купувати у РФ 42,5 млрд куб. м газу – ця цифра фігурує в діючому контракті, на що у своєму інтерв’ю «Файненшл Таймс» на початку року звертав увагу заступник голови правління «Газпрому» О. Медведєв.

Останні місяці наша країна цілеспрямовано й неухильно знижувала обсяги закупівель блакитного палива в Росії, досягнувши рекордно низьких за останні роки показників – за даними Прем’єра М. Азарова, Україна до кінця 2013 р. мала намір закупити лише 26 млрд куб. м. А якщо за додатковою угодою Україна повинна буде закуповувати більше, то економія грошей на анонсованій В. Путіним знижці ризикує стати ефемерною. Адже 42,5 млрд куб. м по 268,5 дол. – це 11 млрд 411 млн дол., а 26 млрд куб.м по 400 дол. – це «лише» 10 млрд 400 млн. Виходить, якщо найпохмуріші прогнози експертів не позбавлені підстав, то в реальності знижка від Росії може коштувати Україні більше мільярда доларів!

Однак, на яких би умовах не домовилися про зниження ціни на газ, залишається відкритим питання: скільки тепер за комунальні послуги платитиме пересічний українець, а не промисловець. А. Яценюк зі сцени «Євромайдану» вже зажадав, у зв’язку з новою вартістю блакитного палива, зниження ціни ЖКП на 30 %. І, що ще важливо, чи не з’явиться знову посередник між «Газпром» і

«Нафтогазом», про що не раз говорили напередодні переговорів у Москві експерти, вказуючи на можливість реанімації корупційних схем і в без того «сірій» газовій сфері.

Керівник Інституту економічних досліджень і політичних консультацій І. Бураковський прокоментував заяву В. Путіна щодо розміщення в цінних паперах українського уряду частини своїх резервів з Фонду національного добробуту в обсязі 15 млрд дол. Експерт вважає, що ця допомога Росії – досить небезпечна. «Ми не знаємо поки, на яких умовах ми підписали угоду, а диявол криється в деталях. Але якщо навіть формально підійти, то зростає борг України, значна його частина концентрується в одних руках. Крім того, треба сьогодні вже бити на сполох: що робити, щоб ми з боргами розплачувалися, а не накопичували, перетворюючись на країну з високим рівнем боргу, звідси – політично вразливу», – зазначив експерт.

На кінець першого півріччя український зовнішній борг становить близько 30 млрд дол. Далі шляхом простої арифметики до цієї суми додаємо 15 російських мільярдів й отримуємо зростання зовнішнього боргу до 45 млрд дол., з яких понад 30 % належить одному власникові. «Виникає питання з приводу національної безпеки. На яких умовах буде дано цей кредит, сказати поки важко. І такий момент: ми взяли гроші для закриття дірок. А традиційне питання в тому, як ми будемо ці борги повертати? Чи є в нас середньострокова і довгострокова боргова політика?» – розмірковує І. Бураковський.

Головний аналітик блоку «Фінансові ринки» «Креді Агріколь Банку» О. Печерицин зазначив: «Навіть якщо поки не відомі параметри фінансової допомоги Росії, у будь-якому випадку, якщо розглядати короткострокову перспективу, то це для України – позитив. Це послужить підживленням виснажених резервів Нацбанку, зніме ризик девальвації гривні та позитивно позначиться на платіжному балансі. Передвиборний рік пройде більш безболісно», – говорить експерт.

При цьому варто нагадати, що Україна в 2013 р. тричі проводила розміщення євробондів: у лютому 10-річних на 1 млрд дол. з прибутковістю 7,625 %, у квітні – на 1,25 млрд дол. з прибутковістю 7,5 %, у липні – на 750 млн дол. за ставкою прибутковості 6,5 % річних. На біржах обіг паперів ішов успішно. Судячи з усього, випуски нових євробондів під російські гроші проходять траншами, що нагадує за своєю структурою позику МВФ, але тільки під інші, швидше за все, більш високі ставки. Адже ставка кредиту фонду коливається в межах 2–3 % – це найдешевші позикові гроші у світі. «Якщо порівнювати кредити МВФ й облігації, то гроші МВФ, звичайно, дешевші, але і коротші, їх потрібно раніше повертати. Євробонди, під які дає гроші Росія, можуть бути випущені й на термін у 10 років. Але поки невідома вартість вкладення і терміни погашення. Коли це стане зрозуміло, то тоді й можна буде говорити про вигоду України від допомоги Росії», – зазначає О. Печерицин.

Були й іншого роду домовленості: за словами В. Путіна, Україна і Росія

підписали дорожню карту щодо поступового скасування всіх обмежень при взаємній торгівлі, угоду про спільні дії з реалізації проекту створення транспортного переходу через Керченську протоку. ДП «Антонов» й Об'єднана авіабудівна корпорація домовилися активізувати роботу зі створення СП для відновлення серійного виробництва літаків сімейства Ан-124, а за підсумками випробувань військово-транспортного літака Ан-70 має бути прийняте рішення про початок його серійного виробництва.

Що стосується проекту в Керченській протоці, то розмови про нього ведуться не перший рік, але старт реалізації так і не відбувся. Справа в тому, що ідея – дуже витратна, ані в Росії, яка, витративши вже понад 50 млрд дол., ще не добудувала всі об'єкти для Олімпіади в Сочі, ні в Україні на сьогодні вільних коштів немає. З урахуванням ж триваючого спаду економік двох країн, знайдуться вони нескоро. Щодо авіабудування, то ця перспектива реалізації домовленостей виглядає не краще. Якщо навіть стане можливим випуск п'яти-шести літаків на рік, то таке виробництво – більше витратне, ніж прибуткове. Мабуть, саме тому Росія й Україна все ніяк не можуть знайти компроміс щодо АНів.

Крім підписаного пакета домовленостей між Україною й РФ, важливо з'ясувати, які усні угоди укладено між президентами країн 17 грудня. На цьому наголосив директор Інституту глобальних трансформацій О. Семеній. На думку експерта, крім пакета домовленостей, підписаних з Росією, більш важливим є те, що було домовлено усно. «І щоб усі ці домовленості були дотримані, страховкою служать боргові зобов'язання, які потім можна пред'явити до сплати, тобто нікуди ці гроші від Росії не дінуться». Однак оцінити допомогу з боку Росії можна буде лише ознайомившись з усіма деталями і термінами угод, вважає експерт. «Якщо йдеться про одноразовий викуп на таку суму боргових зобов'язань України, це досить багато. Скоріше за все це буде в першу чергу йти через НБУ, а потім, можливо, через використання певних інструментів кошти будуть надходити до уряду».

Під час зустрічі президентів України та Росії, швидше за все, було досягнуто багато тіньових домовленостей, які передбачають масштабну «здачу» інтересів України в обмін на грошову підтримку, погоджується політолог О. Палій. «Я думаю, є багато тіньових складових цих домовленостей. Тобто, з одного боку, ті гроші, які Росія вкладає, вона вкладає в російські проекти на території України. Це буде така форма передачі цих грошей назад Росії з відкатом. Крім того, В. Путін говорив про відновлення військового співробітництва. Це дуже небезпечно для України. Нагадаю, у нас позаблоковість проголошено офіційно законом. І європейську інтеграцію проголошено, але це не перешкодило В. Януковичу робити те, що він робить. Крім того, очевидно, Росія хоче укорінитися в Криму й Севастополі й узагалі взяти під контроль Севастополь, а не лише військову базу», – впевнений О. Палій. «Швидше всього, – продовжив політолог, – пресинг на сьогоднішній протестний рух в Україні також входить у ці тіньові домовленості».

«Знижка на газ, яка почне діяти з січня 2014 р., надана незрозуміло на яких

умовах. Контракт ніхто не бачив. Я думаю, що, скоріше за все, українська ГТС поступово передаватиметься Росії», – припускає О. Палій. Оборонні активи України, які представляють інтерес для Росії, на думку політолога, Москва також спробує отримати. «Тобто це така масштабна задача в обмін на грошову підтримку», – додав політолог.

Народний депутат від УДАРу В. Пинзеник припускає, що платою за газову знижку може стати не тільки газотранспортна система та енергетична безпека України, а й Угода про асоціацію з ЄС. Про це він заявив, коментуючи результати переговорів у Москві. «Дивна метаморфоза сталася в наших газових відносинах з Російською Федерацією, – зазначив депутат. – Жорстка позиція про незмінність газового контракту до закінчення завершилася раптом нечуваною “щедрістю”: ціна знижена нібито на 130 дол.».

У коментарі В. Пинзеник зазначив, що потрібно буде дуже уважно стежити за текстами всіх підписаних документів, протоколів, а також знати умови можливих усних домовленостей, «тому що ми вже одного разу отримали “харківську знижку”, яка щорічно оформляється як наш, український, борг», – нагадав економіст.

Політик зазначив, що все більше утверджується в припущенні, що платою за газову знижку стане українська ГТС та інші активи. Тому, за оцінками російської сторони, ціна 268,5 дол. – тимчасове рішення, а довгострокові домовленості повинні бути досягнуті як з поставок газу, так і з його транзиту до Європи. Заяви ж «Газпрому» про відсутність переговорів щодо тристороннього консорціуму не спростовують, а підтверджують це припущення. Адже російська сторона не хоче третього учасника, а наполягає на створенні двостороннього консорціуму на так званих паритетних засадах. В. Пинзеник нагадав, що такі домовленості були майже погоджені в кінці 2012 р.

У такому випадку, на переконання економіста, платою стає не тільки газотранспортна система та енергетична безпека України, а й Угода про асоціацію з ЄС: ставши членом Європейського енергетичного товариства, Україна зобов’язалася не допускати зосередження продаж і транспортування газу в одних руках. «Вихід з енергетичного товариства виключає підписання угоди з ЄС. А це – додаткова “плата” за газову знижку», – зазначив В. Пинзеник.

Результати візиту В. Януковича до Москви гаряче обговорюють не лише в Україні, а й за її межами. У Білому домі поки вивчають угоду про надання кредиту Україні й чекають оцінок експертів. Однак наголошують, що вже зрозуміло, що ці договори не враховують занепокоєння частини українського суспільства, яка вийшла з протестами. Українську владу закликають до діалогу з опозицією. «Жодні угоди, укладені між Києвом і Москвою, не враховують стурбованості тих, хто зібрався на акціях протесту по всій Україні. Ми, як і раніше, закликаємо українську владу прислухатися до свого народу й знайти спосіб відновити рух до мирного, справедливого, демократичного й економічно успішного європейського майбутнього, якого чекають українські громадяни», – заявив представник Білого

дому Д. Керні.

Російський президент В. Путін підняв ставки в боротьбі за майбутнє України, погодившись купити її держоблігації на 15 млрд дол. Про це йдеться в статті британського видання The Guardian. За оцінками економічних експертів, Україна відчайдушно потребує принаймні 10 млрд дол. у найближчі місяці, щоб уникнути банкрутства, пише видання. За інформацією The Guardian, у вівторок В. Путін також прагнув заспокоїти протестуючих у Києві, сказавши про те, що не обговорював з В. Януковичем перспективу вступу України до Митного союзу й назвав Україну «без сумніву, у повному розумінні слова стратегічним партнером і союзником». Членство в Митному союзі, у якому зацікавлений Кремль, навряд чи буде на порядку денному найближчим часом, проте вважається, що В. Янукович в обмін на пакет кредитів і торгових пільг погодився не підписувати Угоди з ЄС, зазначає видання.

Тим часом The New York Times пише, що допомога Україні з боку Росії є сміливим і ризикованим кроком В. Путіна, враховуючи політичний хаос у країні й тисячі демонстрантів, які залишаються на вулицях. На цей момент В. Путін, здається, узяв верх над Європою у її змаганні за вплив, зазначає газета.

«Рятувальне коло, яке В. Путін кинув В. Януковичу, стало своєрідним тріумфом у геополітичній битві з Євросоюзом. Але разом з тим це навантажило Росію важким фінансовим тягарем, а заманити Україну в Митний союз наразі не вийшло», – коментує видання Reuters угоди України з РФ. У статті під назвою «Росія рятує Україну за 15 млрд дол.» наводяться думки інвесторів, які вважають, що «ця угода дасть змогу уникнути загрози дефолту або валютної кризи, але це також ризик для Росії, чия економіка в нестабільному стані». «Це порятунок. Без цих грошей Україна б опинилася у стані дефолту вже до середини наступного року. А дешевий газ стане серйозним стимулом», – заявив у коментарі агентству головний партнер Macro-Advisory К. Віфер.

Агентство вважає, що угода, укладена в Москві, швидше за все, відкидає можливість орієнтації України в бік Заходу в найближчому майбутньому, незважаючи на те, що самі українські лідери все ще рішуче заявляють про таку готовність. Згадавши про причину відмови від підписання Угоди з ЄС минулого місяця, яку озвучив В. Янукович під час саміту у Вільнюсі, Reuters наводить коментар экс-міністра економіки Росії А. Нечаєва: «Ця відмова має ціну. І Росія заплатила».

Крім того, вважають журналісти, у Росії з'явився найсильніший важіль тиску на Україну. Якщо тепер Росія вирішить забрати обіцяні мільярди назад і змінить ціну на газ, Україні нікуди буде подітися. «В. Путін наголосив на цьому, зауваживши, що угоди про ціну на газ та інвестиції у розмірі 15 млрд дол. тимчасові», – пише видання. Тепер, пишуть журналісти, протестуючі в Києві побоюються, що ці угоди надовго залишать Україну на орбіті Росії.

Міністр закордонних справ Швеції К. Більдт вважає, що кредити, які виділить Києву Москва, пригальмують економічні реформи. Про це він написав у

своєму Twitter. «Російські екстрені кредити Україні ризикують відкласти термінові економічні реформи і необхідну європейську модернізацію. Зниження може тривати», – написав К. Більдт.

Новий міністр закордонних справ Німеччини Ф.-В. Штайнмаєр, виступаючи вперше після призначення на посаду, розкритикував Росію за тиск на Україну. «Це просто нечувано, як Росія скористалася з економічних негараздів України у власних цілях, а також щоб не допустити підписання Угоди про асоціацію з ЄС», – заявив міністр закордонних справ Німеччини.

У Європейській комісії вважають, що досягнуті 17 грудня домовленості між Україною й Росією заслуговують на схвалення, якщо вони взаємно вигідні й не суперечать уже парафорованій Угоді про асоціацію України і ЄС. Так прокоментував підписані в Москві угоди єврокомісар з питань розширення і європейської політики сусідства Ш. Фюле.

Ш. Фюле передусім нагадав, що у ЄС завжди притримувалися думки, що Угода про асоціацію не ставить Київ перед вибором між Москвою й Брюсселем. «Ми завжди виступали за збереження традиційних торговельних відносин України й Росії. Якщо дискусії з Росією внесли нормалізацію в українсько-російські торговельні відносини на основі взаємної вигоди, якщо ці угоди відповідають зобов'язанням, узятим на себе українцями, які парафували і схвалили в уряді текст Угоди про асоціацію, то це можна тільки вітати», – наголосив він.

Міністр закордонних справ Литви Л. Лінкявічус додав до слів Ш. Фюле, що жодна з 14 угод, підписаних у Москві президентами України й Росії, не суперечить планам України щодо зближення з ЄС.

Водночас посол ЄС в Україні Я. Томбінський вважає залежність України від енергоносіїв принизливою. За його словами, «дуже шкода, що вся суверенність нації, яка налічує 46 млн, у якої є стільки ресурсів і можливостей, залежить від ціни на одну сировину, від вартості на газ. Таким чином, суверенність України залежить від невеличкої суми підтримки від МВФ, але це принизливий фактор для країни і всього народу».

Також він відзначив, що «нам, як партнерам України», треба зробити все, щоб визначити довготерміновий стабільний спосіб вирішення ситуації. «Як допомогти економіці України бути більш стійкою до майбутніх криз, бо в минулі десятиріччя не знайшли ефективного способу посилення суверенітету та економіки України. В економічних термінах Україна є однією з країн, що програла Європі. А якщо порівняти ВВП з 2010 до 2012 р., ми можемо побачити, скільки часу і можливостей було змарновано. Постає питання, чи варто нам продовжувати так і надалі, бо ми зможемо знайти іншу модель роботи. Чи можемо ми знайти інший спосіб як зарадити Україні в довготерміновій перспективі до нових стандартів в економіці, бо якщо економіка покращиться, будуть кращі стандарти національної безпеки, кращі стандарти для життя людей», – зазначив посол.

Коментувати деталі домовленостей Києва й Москви західні політики поки відмовляються, посилаючись на те, що їхні експерти ще мають вивчити підписані

документи.

Політологи вважають, що опозиція спробує використовувати підписані в Москві документи проти Президента В. Януковича, але формально приводу для серйозних протестів немає. «Що стосується “Євромайдану”, то тут опозиція, звичайно, буде висловлювати підозри, адже безкоштовний сир буває, як відомо, у мишоловці, – говорить В. Фесенко. – Але формального приводу для підняття протестних настроїв немає. Не тому ж протестувати, що газ тепер буде дешевше. Звичайно, можуть бути таємні домовленості, але на те вони й таємні, щоб їх було неможливо оскаржити».

Якщо підсумувати всі стратегічні домовленості за підсумками візиту В. Януковича до Москви, то очевидним стає висновок про те, що допомога північних сусідів, надаючи не до кінця прозорі плюси для української економіки, у майбутньому може перерости в досить серйозні політичні зобов'язання, які передбачатимуть певні, у тому числі й зовнішньополітичні кроки. Тобто нинішню російську допомогу доведеться «відпрацьовувати» – і з «відсотками», що підтверджує заява голови президії Ради з зовнішньої та оборонної політики РФ, головного редактора журналу «Росія в глобальній політиці» Ф. Лук'янова: «Знизивши ціну на газ і пообіцявши інвестувати в Україну 15 млрд дол., Москва дала Києву аванс, який він повинен відпрацювати, але “це буде вкладення, яке себе окупить”».

В. Ворошилов, ред. I кат. НЮБ НБУВ

Правове забезпечення екологічної безпеки в Україні: сучасний стан і шляхи оптимізації

У сучасних умовах проблема забезпечення екологічної безпеки населення та охорони навколишнього середовища (довкілля) для підтримання життєдіяльності людини та існування тваринного і рослинного світу набули особливого значення майже у всіх країнах світу й мають характер однієї з найгостріших глобальних проблем сучасності.

В Україні питання правового регулювання проблем, пов'язаних з охороною довкілля та забезпеченням екологічної безпеки, особливо гостро постало в останні десятиріччя ХХ ст. у зв'язку з виникненням екологічних кризових явищ в окремих містах, місцевостях і регіонах. У цьому контексті у вітчизняних ЗМІ досить часто згадуються м. Жовті Води (радіоактивне зараження житлової та промислової зон); ВАТ «Алчевськкокс» (перша ступінь хімічної небезпеки); звалище отрутохімікатів у с. Мирному Херсонської області (підвищена хімічна небезпека); газонакопичувальна станція в Луцьку (вибухо- та пожежонебезпечний об'єкт); Дністровський каскад ГЕС і ГАЕС; Луганська ТЕС; аміакопровід Тольятті –

Одеса, Миколаївська область тощо.

Особливо посилилася загроза для життя і здоров'я населення та безпечного його проживання у зв'язку з радіаційним забрудненням значних територій України внаслідок Чорнобильської катастрофи, що стало підставою для оголошення ще в 1990 р. (Постановою Верховної Ради України від 1 серпня 1990 р. «Про невідкладні заходи щодо захисту громадян України від наслідків Чорнобильської катастрофи») усієї території України зоною екологічного лиха.

І хоча у 2000 р. Чорнобильську АЕС було закрито, але її закриття не означає вирішення всіх проблем, пов'язаних з цією катастрофою. Найбільш важкими і тривалими наслідками аварії на ЧАЕС є медичні проблеми. Це променева хвороба, різке збільшення раку щитовидної залози в дітей, а також розвиток інших злоякісних пухлин. За сучасними оцінками, за 50 років Чорнобиль додасть до 15 тис. смертей від онкологічних захворювань.

Також винятковою особливістю України є те, що екологічно гострі локальні проблеми нашої держави постійно поглиблюються, подекуди наближаючись до катастрофічного рівня. Так, щорічний обсяг шкідливих речовин, що припадає на 1 кв. км площі України в 6,5 разів вищий, ніж у країнах Європи, а рівень забруднення повітря в містах у 150 разів перевищує такий рівень над океаном. Загалом в Україні за рік лише стаціонарними джерелами забруднення викидається понад 7,3 млн т шкідливих речовин.

Сучасні масштаби природно-техногенних загроз національній безпеці України потребують застосування адекватних заходів з боку держави при проведенні виваженої національної екологічної політики. Важливим фактором успішної реалізації екологічної стратегії розвитку країни є створення оптимального законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки як основи якісного врегулювання суспільних відносин у цій сфері.

Слід зазначити, що правове регулювання екологічної безпеки в Україні має свою законодавчу хронологію. Так, основоположні засади екологічної безпеки були започатковані в Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. У цьому політико-правовому акті було виділено окремий розділ «Екологічна безпека», у якому зазначено, що держава Україна дбає про екологічну безпеку громадян і може заборонити будівництво, а також має право припинити діяльність будь-яких підприємств, установ, організацій і функціонування інших об'єктів, які спричиняють чи можуть спричинити загрозу екологічній безпеці. У Декларації вперше було закріплено обов'язок Української держави щодо забезпечення екологічної безпеки. У подальшому це принципове положення знайшло своє акріплення і в Конституції України (ст. 16).

Законодавчим підґрунтям для формування суспільних відносин у галузі забезпечення екологічної безпеки став Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., який розглядає екологічну безпеку життєдіяльності людини як невід'ємну умову сталого економічного та соціального розвитку України і закріплює відповідні заходи

правового впливу щодо її забезпечення.

Цей Закон вперше поставив у центр правового регулювання екологічних правовідносин забезпечення екологічної безпеки людини і закріпив найважливіші засади, принципи та положення щодо забезпечення екологічної безпеки в певних сферах діяльності. Гарантування екологічної безпеки є одним з основних завдань зазначеного Закону, а пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів і лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності, гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей – основними принципами охорони навколишнього природного середовища.

Важливим здобутком вищеназваного Закону можна вважати ті положення, які вперше закріпили екологічні права громадян і, перш за все, їхнє право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище (право на екологічну безпеку) і передбачають деякі загальні умови й гарантії його реалізації, а також намічають перспективи його реалізації і правового захисту на подальших етапах розвитку екологічного законодавства.

Цей Закон можна вважати результатом початкового етапу кодифікації законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки. Як відзначають фахівці, він згрупував ресурсні кодекси й закони в єдину галузь законодавства і підпорядкував розвиток земельних, водних, лісових, гірничих та ін. правовідносин головній меті – збереженню безпечного природного середовища для проживання людини.

У цілому ж Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» є так званою «екологічною конституцією» та відіграє на сьогодні в екологічному законодавстві роль базового нормативного акта. Ученими обговорювались питання про зміну його назви на «Основи екологічного законодавства» чи Закону «Про основи екологічного законодавства» з тим, щоб у подальшому систематизувати правові норми у сфері використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки в єдиному кодифікованому акті – Екологічному кодексі України.

З прийняттям Конституції України у 1996 р., де у ст. 16, 49, 50 і в ряді інших знайшли своє закріплення питання екологічної безпеки, захисту екологічних прав громадян, значно посилилась законотворча діяльність у цій сфері.

Зокрема, подальший розвиток правового забезпечення екологічної безпеки зафіксовано у Постанові Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. «Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки». Спеціальний розділ цієї Постанови «Стратегія і тактика гармонійного розвитку виробничого та природоресурсного потенціалу» містить приписи, які безпосередньо стосуються розв'язання проблем техногенно-екологічної безпеки. Зокрема, комплекс необхідних заходів передбачає: здійснення перебудови середовища, технічного

переозброєння виробничого комплексу на основі впровадження новітніх наукових досягнень, енерго- і ресурсощадних технологій, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів; застосування відновлюваних джерел енергії, розв'язання проблем знешкодження і використання всіх видів відходів; налагодження ефективного екологічного контролю за науково-дослідницькими роботами із створення об'єктів штучного походження, їх проектування, будівництва та фінансування з метою керування техногенними навантаженнями, раціонального використання природних ресурсів і розміщення продуктивних сил; проведення класифікації регіонів України за рівнями техногенно-екологічних навантажень; розробка методології визначення ступеня екологічного ризику для довкілля, обумовленого техногенними об'єктами; проведення досліджень з метою створення системи моделей моніторингового контролю за об'єктами спостережень у промисловості, енергетиці, будівництві, на транспорті і в сільському господарстві.

Своє логічне продовження зазначені питання знайшли в Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», де забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи визначені як стратегічна мета й одночасно головний принцип державної екологічної політики.

Загалом же аналіз теоретичного обґрунтування і практичного вирішення питань екологічної безпеки, а також чинного законодавства в екологічній сфері говорить про те, що значна частина з необхідних законопроектів уже підготовлена і прийнята, але ефективність діючих природоохоронних законів не дуже висока. Зокрема, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» став активізуючим фактором у законотворчості, але покладеної на нього ролі не виконав через ряд концептуально невизначених, а в ряді випадків і помилкових принципів, закладених у Законі (наприклад, регулювання в цьому Законі охорони не всього довкілля, а тільки природного навколишнього середовища, ігноруючи вирішення екологічних проблем насамперед у виробничій сфері, де сконцентровано основні джерела забруднень). Крім того, Закон, крім іншого, передбачав прийняття кількох десятків законодавчих та інших нормативно-правових актів, без прийняття яких практичне застосування закріплених у ньому екологічних вимог виявилось неможливим.

Об'єктивно виникла ситуація, коли зростання кількості законодавчих актів в екологічній сфері проводилося без урахування і в умовах відсутності науково обґрунтованої національної екологічної політики, а проведена відповідно до оновленого законодавства реорганізація управління і контролю в екологічній сфері в Україні здебільшого виявила недостатньо ефективний характер.

Прорахунки в законотворенні негативно вплинули на сам процес формування екологічної політики і практики її реалізації в умовах незалежності України.

Прийняття в новій редакції законів України про охорону атмосферного

повітря та про тваринний світ, нові редакції Земельного, Водного, Лісового кодексів України в 1990–1995 рр., постійне внесення до них змін і доповнень говорить про те, що істотних змін вони у вирішення екологічних проблем не внесли тому, що готувалися без належного теоретичного обґрунтування і концептуального бачення цих проблем, без чого вирішити їх неможливо.

У цьому контексті слід зазначити, що недостатньо прийняти законодавчий акт, який би врегулював коло правовідносин у сфері забезпечення екологічної безпеки і створював механізм реалізації правових норм у зазначеній сфері, а необхідно, щоб на етапі правозастосування він застосовувався (використовувався) і виконувався уповноваженими органами.

Зокрема, на Міністерство екології та природних ресурсів України покладений обов'язок сприяти розробці регіональних програм поводження з відходами та контролювати їх виконання. Однак ці програми або взагалі не затверджені, або мають декларативний характер, бо кошти на їх виконання в місцевому бюджеті не передбачаються. Так, через невиконання державних програм поводження з відходами упродовж десятиріч практично не утилізуються та не знешкоджуються токсичні відходи I–III класу небезпеки (накопичено близько 1 млн т). Потенційну небезпеку становлять накопичувачі промислових відходів, більшість з яких експлуатується з порушенням проектних рішень і правил безпеки. Існує достатня кількість санітарних правил і нормативів у сфері поводження з відходами, однак більшість сміттєзвалищ і полігонів працюють з їх порушенням, у режимі перевантаження. Так, щорічно на них вивозиться до 40 млн куб. м твердих побутових відходів і лише 2,5 % з них знищуються на сміттєспалювальних заводах Києва й Дніпропетровська, які також є джерелами інтенсивного забруднення атмосфери і потребують реконструкції. Це говорить про те, що державний контроль у цій сфері є неадекватним тій ситуації, яка склалася в Україні.

Місцевими органами охорони навколишнього природного середовища та земельних ресурсів за фактами несанкціонованого складування відходів та забруднення земельних ділянок, як правило, вживаються заходи адміністративного впливу, а збитки не нараховуються. При цьому видані ними приписи не контролюються, тобто порушення не усуваються.

Державна санітарно-епідеміологічна служба всупереч вимогам Закону не здійснює належним чином державний нагляд за дотриманням санітарних норм під час поводження з відходами, а також вимог безпеки здоров'я людини. У пунктах пропуску через державний кордон створені екологічні й санітарні пости, проте в Україну з-за кордону постійно потрапляють небезпечні відходи шляхом незаконного ввезення.

Хоча в цій сфері й порушується значна кількість кримінальних справ, зазвичай тільки половина з них направляється до суду, і навіть відшкодування за рішенням суду завданих довікільню збитків не забезпечує повною мірою його відновлення.

Небезпеку для здоров'я людей і довкілля створюють також високий рівень забруднення поверхневих і підземних вод та неякісне очищення питної води. Так, щорічно у водні об'єкти скидається понад 8 млрд куб. м стічних вод, з яких майже чверть без будь-якого очищення, а разом із забрудненими стоками у водойми потрапляють нафтопродукти, сульфати, хлориди та інші шкідливі речовини. Не відповідають на сьогодні санітарно-гігієнічним вимогам і більшість водопроводів, що призводить до бактеріального забруднення питної води, а відповідно створює небезпеку для життя і здоров'я людей.

В умовах інтенсивного розвитку промисловості й транспорту та тих небезпечних викидів, які вони здійснюють, небезпекою для життя і здоров'я людини є і атмосферне повітря – щороку понад 10 тис. промислових підприємств здійснюють близько 4,5 млн т викидів шкідливих речовин у повітря.

Наведені вище приклади говорять про те, що, незважаючи на достатньо велику законодавчу базу, нормативно-правові акти досить часто носять декларативний характер, а рівень правозастосовчої діяльності значно відстає від рівня правотворчої діяльності.

Водночас слід зазначити, що сучасний етап розвитку законодавства України у сфері забезпечення екологічної безпеки можна охарактеризувати як період бурхливого накопичення нормативно-правового масиву відповідної сфери. Нині законодавство України, яке регулює відносини у сфері забезпечення екологічної безпеки, є розгалуженою ієрархічною системою нормативно-правових актів різного регулюючого рівня, різної юридичної сили й різних сфер застосування. Норми, що регулюють відносини щодо забезпечення екологічної безпеки, містяться не лише в законодавчих актах екологічного спрямування, а й в актах іншого законодавства, спрямованого на регулювання різних видів діяльності.

Екологічне законодавство України загалом, а законодавство у сфері забезпечення екологічної безпеки зокрема розпорошене в нормативно-правових актах різної юридичної сили, а тому в ньому важко орієнтуватися не тільки юристам, а й пересічним громадянам, на забезпечення прав яких спрямовані правові норми. Систематизація законодавства, перш за все, повинна використовуватись як ефективне забезпечення суб'єктів права необхідною нормативно-правовою інформацією, що і сприятиме кращій реалізації прав громадян на екологічну безпеку.

Здійснення систематизації у цій сфері пов'язано також з необхідністю поліпшення правореалізації, наданням допомоги правозастосовчим органам оперативно знаходити та правильно тлумачити норми права.

Нині ж відсутність систематизації є істотною перешкодою для створення оптимального законодавства України у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Завершити ж процес систематизації усього екологічного законодавства (на момент його прийняття) має прийняття Екологічного кодексу України, розробка проекту якого передбачена «Основними напрямками державної політики України у

сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» (затверджені Верховною Радою України 5 березня 1998 р.) та Рекомендаціями парламентських слухань щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства в Україні, схвалених постановою Верховної Ради України від 20 лютого 2003 р.

Так, Екологічний кодекс України має стати комплексним актом, тобто актом, присвяченим регулюванню ефективного використання природних ресурсів, охороні навколишнього природного середовища та забезпеченню екологічної безпеки в цілому. Екологічний кодекс принципово не повинен змінити зміст правового регулювання відповідної сфери. Підготовка та прийняття такого Кодексу мають на меті сприяти кращому структуруванню чинного екологічного законодавства, наданню йому більш логічної, завершеної форми, ліквідації повторів, суперечностей і неузгодженостей.

Проте на сьогодні для створення Екологічного кодексу України існують певні перешкоди. Так, неузгоджені до кінця основні теоретичні підходи ні до назви, ні до предмету регулювання, немає до кінця сформованої нормативно-правової бази, система спеціально уповноважених органів управління перебуває в стані постійних змін, правозастосовча практика дуже неоднорідна та незначна, а судова практика по багатьох важливих напрямках взагалі відсутня. Тому до тих пір, доки державна політика не стане екологічно орієнтованою, ніяких змін на краще не відбудеться і, відповідно, наукова дискусія з приводу необхідності Екологічного кодексу України не знайде практичної реалізації. Слід зазначити, що на сьогодні Екологічні кодекси вже прийняті у таких країнах, як Франція, Швеція, Республіка Башкортостан Російської Федерації. У Росії та Білорусі теж триває робота з розробки екологічних кодексів. Схвалений у Франції декілька років тому фундаментальний Екологічний кодекс є одним з перших прикладів кодифікації екологічних норм у Європі.

У цьому зв'язку можна відзначити, що особливістю міжнародного екологічного права в цілому та екологічної безпеки зокрема, є переважне використання рекомендуваних документів (декларації, стратегії, керівні принципи поведінки тощо). Ці документи, не маючи юридичної сили, відіграють вирішальну роль у формуванні як міжнародного права навколишнього середовища, так і національного права навколишнього середовища багатьох держав, у тому числі й України.

На думку багатьох фахівців у сфері екологічного права, екологічні норми, які містяться в європейському законодавстві, повинні бути враховані в українському законодавстві при розробці нормативних актів з проблем забезпечення екологічної безпеки. При цьому визначається, що такі складові частини правової системи України, як загальні принципи й норми міжнародного права, міжнародні договори України для включення в українську правову систему потребують «імплементації» та державного визнання, наприклад у формі закону про ратифікацію.

Слід також зауважити, що членство у відповідних міжнародних організаціях і партнерство з ними покладають на Україну додаткові зобов'язання і відповідальність, до виконання яких вона не завжди готова. Тому Україні, перш ніж гармонізувати своє законодавство з міжнародним, необхідно належним чином його оптимізувати, усунути розбіжності. Оскільки участь України в інтеграційних процесах і далі еволюціонуватиме, їй потрібна належним чином адаптована правова система, здатна ці процеси обслуговувати, прискорюючи, а не гальмуючи їх.

Водночас необхідно зважено підходити до оптимізації законодавства України і до перейняття європейського досвіду, враховуючи, перш за все, специфіку нашої країни в усіх аспектах. Не треба нехтувати і власним досвідом законотворчості у цій галузі, який у деяких аспектах теоретично більш розроблений. Цей висновок можна зробити навіть з того, що в жодній конвенції Європейського Союзу не тільки не дається чіткого визначення, а й узагалі не застосовується поняття «екологічна безпека», тоді як на національному рівні уже розроблений проект закону «Про екологічну (природно-техногенну) безпеку» і прийнятий блок нормативно-правових актів у сфері забезпечення екологічної безпеки.

У цілому ж законодавство України у сфері забезпечення екологічної безпеки є системно організованим нормативно-правовим масивом, зі своєю структурою та внутрішніми взаємозв'язками. Соціальні потреби, очікування суспільства та поглиблення екологічної кризи, екологічні та політичні реформи, що були проведені в Україні, а також активність прогресивної наукової юридичної думки та законодавців дали змогу сформувати основну масу вітчизняного законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки, яке охоплює практично всі напрями правового регулювання в цій галузі.

Разом з тим сучасні проблеми законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки говорять про те, що в сучасних умовах поглиблення глобальної екологічної кризи вітчизняне законодавство в цілому не відповідає необхідним вимогам забезпечення екологічної безпеки. Незважаючи на достатньо потужну законодавчу базу, нормативно-правові акти досить часто носять декларативний характер, існують істотні колізії та «прогалини».

У свою чергу, рівень правозастосовчої діяльності значно відстає від рівня правотворчої діяльності. З огляду на це, особливої уваги потребують такі заходи, як узгодження змісту кримінально-правових норм із базовим екологічним законодавством і внесення відповідних змін та доповнень до Кримінального кодексу України і Кодексу про адміністративні правопорушення; упровадження альтернативних ув'язненню великих штрафних санкцій за скоєння «екологічних злочинів»; забезпечення практичної реалізації норм про відповідальність посадових осіб, у тому числі співробітників органів державного контролю й нагляду; надання вагомої ролі екологічним позовам громадян і їхнім об'єднанням на захист суспільних інтересів для запобігання правопорушенням, відшкодування шкоди в разі вчинення протиправних дій і настання негативних наслідків для

людини й природи.

Підсумовуючи, слід зауважити, що процес оптимізації законодавства України у сфері забезпечення екологічної безпеки є складним і тривалим, але необхідним, враховуючи суспільну важливість цього об'єкта дослідження. Фахівці сходяться на думці, що процес оптимізації має передбачати поетапну розробку та прийняття необхідних законодавчих актів з урахуванням їх важливості на певному етапі та обов'язкового узгодження з усіма іншими юридичними актами; екологізацію різних галузей законодавства; інкорпорацію й кодифікацію законодавства України у сфері забезпечення екологічної безпеки; адаптацію чинного екологічного законодавства України до норм європейського права; імплементацію норм міжнародного права; гармонізацію українського й міжнародного законодавства; рецепцію як запозичення норм законодавства у інших країн.

Л. Присяжна, наук. співроб. НЮБ

Щодо інститутів спільного інвестування

Процес формування сучасної нормативно-правової бази, яка покликана регулювати інвестиційні процеси в Україні, розпочався з моменту прийняття Акту проголошення незалежності України.

Одним з перших кроків щодо врегулювання відносин у інвестиційній сфері в Україні стало прийняття Верховною Радою України Законів України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10 вересня 1991 р. № 1540а-ХІІ та «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-ХІІ.

На сьогодні правова система України включає велику кількість законодавчих актів, що регулюють відносини в інвестиційній сфері. При цьому основою нормативно-правового регулювання в зазначеній сфері є закони, що спрямовані на удосконалення регулювання відносин в інвестиційній сфері та мають свій предмет та мету.

Водночас активного розвитку набувають інститути спільного інвестування (ICI) – пайові та корпоративні інвестиційні фонди. Залучаючи грошові кошти своїх клієнтів – інвесторів індивідуальних, вони формують значні за обсягом інвестиційні ресурси, які за допомогою відповідних фінансових інструментів спрямовують на розвиток економічної та соціальної сфери.

Правовий механізм забезпечення залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів, визначення правових та організаційних основ створення, діяльності, припинення суб'єктів спільного інвестування, особливості управління активами зазначених суб'єктів, встановлення вимог до складу, структури та зберігання таких активів, особливості емісії, обігу, обліку та викупу цінних паперів інститутів спільного інвестування, а також порядок розкриття інформації про їх діяльність запроваджено в Законі України «Про інститути

спільного інвестування» за № 5080-17, прийнятий 5 липня 2012 р. Верховною Радою України.

Слід зазначити, що Закон фактично є модернізованою й оновленою редакцією Закону України «Про ІСІ» 2001 р.: він увібрав у себе базові визначення і поняття, ступінь правового регулювання, стиль нормотворчої техніки тощо.

Закон містить 9 розділів, які об'єднують 78 статей. Структурна побудова Закону засвідчує особливості правового регулювання спільного інвестування:

розділ I «Загальні положення» визначає терміни, сферу дії Закону, законодавство в сфері спільного інвестування, правовий статус учасників ІСІ, вимоги до посадових осіб ІСІ та компанії з управління активами (КУА) ІСІ, особливості реєстрації та класифікації ІСІ;

розділ II «Корпоративний фонд» є найбільшим розділом Закону, що регламентує правовий статус Корпоративних інвестиційних фондів (КІФ), особливості заснування, діяльності та припинення, статут та регламент, правові засади створення та діяльності органів, розподіл активів КІФ у разі його ліквідації та інші важливі питання;

розділ III «Пайовий фонд» визначає правовий статус пайового інвестиційного фонду (ПІФ), особливості його створення, функціонування та припинення, регламент, участь у ПІФ, розподіл активів ПІФ у разі його ліквідації;

розділ IV «Активи ІСІ» регулює склад і структуру та порядок визначення вартості чистих активів ІСІ;

розділ V «Цінні папери ІСІ» присвячений питанням розміщення, обігу, викупу цінних паперів ІСІ; проспекту емісії цінних паперів ІСІ, його державній реєстрації, реєстрації випуску акцій КІФ, що здійснюється з метою спільного інвестування, та проспекту їх емісії; визначенню вартості цінних паперів ІСІ, правовому режиму заявки на придбання та викуп цінних паперів ІСІ, розміщення та викуп розміщених цінних паперів ІСІ; зупиненню, розміщенню, викупу, конвертації цінних паперів ІСІ, обліку прав власності на них;

розділ VI «Суб'єкти, які обслуговують діяльність ІСІ» визначає особливості правового статусу КУА, зберігача активів ІСІ, оцінювача майна ІСІ, аудитора (аудиторської фірми) та вимоги до договорів із цими суб'єктами;

розділ VII «Розкриття інформації про діяльність ІСІ» встановлює порядок розкриття інформації про ІСІ, регламентує питання щодо веб-сайту КУА та реклами ІСІ;

розділ VIII «Регулювання діяльності із спільного інвестування» присвячений суб'єктам регулювання діяльності зі спільного інвестування – державі та саморегульованій організації професійних учасників фондового ринку;

розділ IX «Прикінцеві та перехідні положення» визначає порядок набуття Законом чинності та вносить деякі зміни до законодавчих актів України.

Закон набуває чинності з 1 січня 2014 р., за виключенням окремих положень. Зокрема, це норми, якими скасовується раніше введена заборона на інвестування інститутів спільного інвестування (ІСІ) в акції банків. Натомість

Закон забороняє ІСІ бути власником істотної участі в банку (10 % та більше відсотків статутного капіталу). Ця норма набула чинності з моменту опублікування Закону.

Норми, що дозволяють спеціалізованим фондам грошового ринку, державних цінних паперів, облігацій, акцій та банківських металів мати у складі активів деривативи з відповідними базовими активами, наберуть чинності з 1 січня 2015 р.

Серед новацій Закону є розширення лінійки інститутів спільного інвестування. Наприклад, Законом запроваджуються нові види ІСІ – спеціалізовані та кваліфікаційні інститути спільного інвестування.

У відповідності до Закону спеціалізованим ІСІ буде вважатись, якщо він інвестує активи виключно у визначені цим Законом активи. До спеціалізованих ІСІ віднесено фонди: грошового ринку, державних цінних паперів, облігацій, акцій, індексні і банківських металів. Кваліфікаційні ІСІ, якщо вони інвестують активи виключно в один із кваліфікаційних класів активів та кошти, а також не мають будь-яких вимог до структури активів, можуть містити: об'єднаний клас цінних паперів, клас нерухомості, клас рентних активів, клас кредитних активів, клас біржових товарних активів, інші класи активів, які Комісія може вводити та відносити до кваліфікаційних.

Законом також установлюється, що акції корпоративного інвестиційного фонду – це цінні папери, емітентом яких є корпоративний фонд та які посвідчують майнові права власника – учасника фонду (право на отримання дивідендів – для закритого корпоративного фонду; право на управління фондом та ін.) і немайнові права, передбачені законом. Значимість цього виду цінних паперів підтверджується внесенням окремої ст. 61 до закону «Про цінні папери та фондовий ринок».

Серед новацій Закону фахівцями відзначається заборона придбання цінних паперів ІСІ у розстрочку, встановлення вимоги щодо виключно іменної форми випуску цінних паперів інститутів спільного інвестування, існування таких цінних паперів виключно в бездокументарній формі, встановлено вимогу про здійснення оплати вартості цінних паперів інститутів спільного інвестування, в тому числі акцій корпоративного інвестиційного фонду під час формування початкового статутного капіталу, виключно в грошовій формі. Згідно із положеннями Закону цінні папери ІСІ інтервального типу протягом інтервалу підлягатимуть обігу виключно на фондових біржах, а цінні папери ІСІ відкритого типу підлягатимуть обігу виключно на фондових біржах. Запровадження бездокументарної форми, на їх думку, зменшує витрати на випуск цінних паперів та ризики інвесторів, пов'язані з можливістю втрати сертифікатів.

З'явився порядок та визначення конвертації цінних паперів. Це обмін цінних паперів одного випуску на цінні папери іншого випуску того ж емітента. У разі прийняття рішення про конвертацію емітент зобов'язаний викупити цінні папери, що конвертуються, у власників, які не згодні з таким рішенням. Викуп

здійснюється за ринковою вартістю, але не нижчою номінальною.

Загальна вартість цінних паперів ІСІ, які внаслідок конвертації набуваються інвестором, не може бути меншою від загальної вартості цінних паперів ІСІ, котрі вилучаються з обігу. У разі необхідності інвестор ІСІ здійснює доплату в розмірі різниці між загальною вартістю цінних паперів, що набуваються, та загальною вартістю цінних паперів, що вилучаються з обігу.

Оскільки правила щодо конвертації цінних паперів також уносяться до закону «Про цінні папери та фондовий ринок» окремою ст.52, то інститут конвертації зможуть використовувати не тільки ІСІ, а й емітенти інших цінних паперів. Тобто новий акт охоплює не тільки правове регулювання ІСІ, а й інші сфери, в т.ч. обігу цінних паперів.

Ще одна новація – запропонування нової категорії інвестиційного фонду – біржовий ІСІ. Так, біржовими інститутами спільного інвестування можуть бути лише індексні фонди та фонди банківських металів. Водночас Закон містить низку вимог: цінні папери таких інститутів підлягають обов'язковому обігу на фондовій біржі; придбати цінні папери під час їх первинного розміщення чи продажу емітентом раніше викуплених цінних паперів або пред'явити до викупу цінні папери такого інституту можуть виключно учасники такого ІСІ чи інвестори через андеррайтера¹, або андеррайтер за власний рахунок чи за рахунок його клієнтів; андеррайтер цінних паперів такого інституту зобов'язаний підтримувати котирування (ціни попиту та пропозиції) цінних паперів зазначеного інституту.

Законом про ІСІ дещо удосконалено розкриття інформації про діяльність інститутів спільного інвестування. Інформація про інститут спільного інвестування має розкриватися шляхом розміщення у загальнодоступній інформаційній базі даних Комісії про ринок цінних паперів (у разі публічного розміщення цінних паперів інституту спільного інвестування), розміщення на власному веб-сайті компанії з управління активами (у разі публічного розміщення цінних паперів інституту спільного інвестування), надання безпосередньо учасникам інституту спільного інвестування (у разі приватного розміщення цінних паперів інституту спільного інвестування), подання інформації до Комісії, а також подання інформації до саморегулювальної організації професійних учасників фондового ринку. На думку багатьох експертів, це сприятиме підвищенню надійності функціонування суб'єктів спільного інвестування, ефективності інвестиційної діяльності інститутів спільного інвестування, захищеності коштів, вкладених у цінні папери інститутів спільного інвестування.

Закон про ІСІ змінить також порядок придбання і викупу цінних паперів. З 2014 року буде запроваджено новий порядок обрахунку ціни цінного паперу ІСІ, яка визначатиметься на день проведення фактичного розрахунку за відповідною

---

¹ Андеррайтинг – це купівля на первинному ринку цінних паперів з наступним їх перепродажем інвесторам; укладання договору про гарантування повного або часткового продажу цінних паперів емітента інвесторам, про повний чи частковий їх викуп за фіксованою ціною з наступним перепродажем або про накладання на покупця обов'язку робити все можливе, щоб продати якомога більше цінних паперів, не беручи зобов'язання придбати будь-які цінні папери, що не були продані (<http://kodeksy.com.ua/dictionary/a/anderrajting.htm>).

операцією: при купівлі – на день зарахування коштів на рахунок ІСІ; при викупі – на день зарахування викуплених у інвестора цінних паперів на рахунок ІСІ у зберігача.

Незважаючи на всі новації, на думку директора юридичної консалтингової компанії «САЛЕКС» О. Слободяна, «Закон запізнився на п'ять років. Його потрібно було приймати разом із Законом України «Про акціонерні товариства» на піку фінансово-економічної кризи в 2008 р. Після введення в дію Закону 1 січня 2014 р. вітчизняне спільне інвестування не зазнає суттєвих змін.

Детальний аналіз ступеня правового регулювання Закону засвідчує, що він водночас є зарегульованим щодо деяких регулятивних питань, і не достатньо врегульованим стосовно інших інституційних проблем. Так, наприклад, якщо питання створення та функціонування ІСІ, особливостей діяльності органів КІФ, подачі звітності, обігу цінних паперів врегульовані більш ніж достатньо і є обтяжливими для суб'єктів спільного інвестування, то питання охорони та захисту прав інвесторів ІСІ, інформаційної прозорості, вироблення критеріїв управління ІСІ та інші важливі питання залишаються практично не врегульованими.

Якби навіть відбулося неприйняття даного Закону, система відносин на ринку спільного інвестування суттєво би не змінилися. Більшість із запроваджених Законом нових ІСІ вже давно працюють в Україні без відповідного правового підґрунтя. Професійні учасники спільного інвестування запозичують і будуть запозичувати світові новації спільного інвестування, не звертаючи уваги на застарілий закон. Комісія в черговий раз продовжує затягує модернізацію нормативно-правових актів. А через 3–5 років ми знов отримаємо новий закон у сфері спільного інвестування, який «відстане» від життя на цей же термін.

Закон закріплює внутрішньодержавну спрямованість діяльності ІСІ. У зв'язку з інтеграцією України до світового товариства актуальною тенденцією спільного інвестування має стати приведення його у відповідність до світових стандартів, у першу чергу, положень ЄС. Для української економіки важливе збалансоване співвідношення вітчизняного та іноземного інвестування, зміцнення насамперед власних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках ринках. Україні потрібен пронизаний кращими досягненнями європейської правової думки новий, по суті, революційний, закон, який, гармонуючи з принципами сучасної правової держави, має стати системоутворюючим фактором розвитку спільного інвестування.

Особливість гармонізації законодавства в сфері спільного інвестування до європейського законодавства полягає в тому, що вона має відбуватись як складова частина гармонізації ринку фінансових послуг до законодавства ЄС. Тому що, по-перше, діяльність суб'єктів спільного інвестування значною мірою обумовлюється станом розвитку ринку фінансових послуг. По-друге, управління ІСІ належить до фінансової послуги, яку здійснює КУА, що є фінансовою установою».

Утім, можемо погодитися з коментарем юриста Р. Редьки (Юрист & Закон), що «хочеться сподіватися, що Закон все ж таки дозволить розширити можливості

інвестування, запровадити нові та цікаві для інвесторів продукти, посприє залученню та ефективному розміщенню фінансових ресурсів інвесторів, поліпшить якість послуг компаній з управління активами, сформує сприятливе середовище для успішного розвитку спільного інвестування, дасть змогу збільшити обсяги надходжень інвестиційних ресурсів в економіку країни» (За матеріалами:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17/page4>,
http://www.uaib.com.ua/aktual_kua /167739.html, <http://juscutum.com/uk/content/>,
<http://femida.ua/spec-korespondent /novina/full//pravo-na-dostup-do-informaciji-jak-element-pravovogo-sta.html>, <http://economics.unian.net/ukr/news/137168-zakon-pro-isi-dast-zmogu-istotno-rozshiriti-liniyku-investitsiynih-fondiv-uaib.html>,
<http://news.dtki.ua/ua/state/other/26074>,
<http://www.spd-info.com.ua/ua/view/news/one/1025>,
http://ua.prostobank.ua/finansoviy_gid/investitsiyi/statti/yak_viyaviti_nesumlinni_instituti_spilnogo_investuvannya,
<http://salex-lcc.com.ua/index.php/component/content/article/2-latest/48-komentar-do-zakonu-ukraine-pro-investyciyi-fondi>, http://zib.com.ua/ua/11637-instituti_spilnogo_investuvannya_chekayut_zmin.html).

С. Полтавець, канд. пол. наук., старш. наук. співроб.НЮБ

Нові правила в оцінці нерухомості: проміжні підсумки

Проведення реформ в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства завжди болісний процес. Складності в процесі їх реалізації, за умови, що ці реформи є нагальними та викликані об'єктивними чинниками, тобто логікою та потребами ринку – нівелюються з огляду на позитивний кінцевий результат. Саме за таким, приблизно, сценарієм відбуваються реформи у західноєвропейських країнах. Натомість причини, логіка, спосіб реалізації, очікувані результати вітчизняних реформ доволі часто видаються щонайменше дивними з погляду рядового платника податків.

Ставлячи за мету збільшення надходжень до Державного бюджету України, уряд 04. 03. 2013 прийняв постанову № 231 «Деякі питання проведення оцінки для цілей оподаткування та нарахування і сплати інших обов'язкових платежів, які справляються відповідно до законодавства». Пізніше, 01.08. 2013 р. уряд відтермінував її дію на 3 місяці. Суть новацій полягає в тому, що з 1 листопада 2013 р. при купівлі-продажу нерухомості українці платитимуть податки з оціночної вартості, зазначеної у висновку оцінювача. Оцінка здійснюватиметься не «вручну», а за допомогою спеціальної комп'ютерної програми, розробленої і запатентованої Українським інститутом управління якістю оціночної діяльності.

Подібні ініціативи з боку уряду розділили фахівців на два полярні «табори».

Ті оцінювачі, котрі вже були представлені на ринку, з пересторогою зустріли новації Кабміну. Вони вважають, що кількість фахівців, які представлені на ринку, здатні повністю задовольнити його потреби, натомість пропонувані новації, з їх точки зору, призведуть до того, що на ринок будуть допущені тільки обрані фірми. Отже, таким чином, поступово відбудеться монополізація ринку оцінки нерухомого майна громадян. Загроза виглядає тим реальнішою, що запровадження нових стандартів створює можливості влаштувати специфічне «відсіювання» за принципом «свій» – «чужий».

Обґрунтовуючи побоювання щодо монополізації ринку оцінки нерухомості, президент Ліги експертів України Світлана Бовсуновська у інтерв'ю радіостанції «Голос Столиці» на початку серпня 2013 р. наводила дані, згідно яких статистика від Міністерства юстиції України за 2012 рік свідчить, що кількість операцій в Україні, де брали участь оцінювачі, було близько 420 тисяч. Якщо ми помножимо цю цифру на середню оцінку в 300-400 гривень, то отримаємо, що кожен оцінювач приблизно заробляв 20 тис. гривень на рік. Тепер, якщо на ринку буде всього 400 підготовлених оцінювачів замість 10,5 тисячі, то сума збільшується в десятки разів, і це якраз дуже цікаво. Ось вам і вся мотивація, – припускає експерт.

Оцінювачі стверджують, що на час перехідного періоду, коли можна використовувати різні способи оцінки нерухомості, а саме до 01. 02. 2014 р., вони тримали неофіційну рекомендацію не піднімати ціни на послуги. Після зазначеної дати ціни зростуть. «З лютого 2014 р. вартість оцінки зросте в 10 раз, до 3 тис. грн.» – переконаний віце-президент Асоціації спеціалістів з нерухомості Юрій Базелинський. Деякі учасники ринку стверджують, що необхідне для роботи за новими правилами обладнання коштує 100 тис. грн. + витрати на навчання для отримання сертифікату і як результат – деяким фірмам доведеться припинити діяльність.

Протилежної думки про новації дотримуються державні чиновники та представники ГО «Спілки оцінювачів України» яка є засновником ГО «Український інститут управління якістю оціночної діяльності». Так, наприклад, заступник голови «Спілки оцінювачів України» В. Мироненко стверджує, що тепер громадяни можуть оцінити своє майно простіше і дешевше, а процедура надання відповідних послуг з оцінки нерухомості значно полегшилась завдяки автоматизації процесу. Експерт стверджує, що якщо раніше вартість оцінки в Києві складала 500-700 грн., то зараз це сума у 200–300 грн.

У свою чергу, голова Фонду державного майна Олександр Рябченко переконаний, що держава не буде впливати на формування оціночних тарифів, бо сама лише можливість такого контролю означатиме корупцію на ринку. З його слів, держава може лише встановити мінімальну суму в оцінці таких послуг – 200 грн., але ні в якому випадку не обмежувати її.

Ще одне нововведення передбачає, що з 01.11.2013 р. при складанні дарчої або заповіту близьким родичам оцінка нерухомості, яку раніше не проводили, стає обов'язковою. Таким чином оформляючи заповіт чи дарчу власники нерухомості,

головним чином люди похилого віку, змушені будуть заплатити за абсолютно непотрібну процедуру. Слід також врахувати інші платежі: 1500 грн. за перше внесення об'єкта до реєстру та таку ж суму за кожен об'єкт під час реєстрації прав власності на нового власника. За таких умов будинок в селі може коштувати менше в грошовому еквіваленті, ніж плата за його оформлення.

На сьогодні не має однозначної відповіді на питання «наскільки якісною є комп'ютерна програма, запропонована ГО «Український інститут управління якістю оціночної діяльності». Експерти вважають, що з огляду на розмаїття об'єктів нерухомості, наявних в Україні програма не може врахувати всі нюанси стосовно кожного об'єкту, наприклад: дата зведення, кількість поверхів, місце розташування (столиця, обласний чи районний центр, селище міського типу, село) і т. п. З огляду на це можливі два варіанти: недооцінка вартості об'єкта призведе до недоплати коштів у держбюджет і, навпаки, завищена вартість об'єкта – вдарить по кишені українця. Окрім того, база аналогічних об'єктів, тобто тих об'єктів, з якими порівнюватиметься кожен окремо взятий будинок в Україні, недоступна для широкої громадськості, більше того, за її використання пропонується стягувати роялті – плату за використання об'єкта інтелектуальної власності. Натомість за кордоном (у Європі та США) подібна база публічно доступна, обговорюється громадськістю й узгоджується у відкритому, прозорому режимі. В умовах вітчизняного ринку непрозорість баз даних про аналоги об'єктів нерухомості може призвести до її поступового старіння, а отже за таких умов годі очікувати на отримання об'єктивних даних.

Важливою проблемою як для компаній, які займаються оцінкою нерухомих об'єктів, так і окремих оцінювачів, залишається питання оплати за користування згаданою комп'ютерною програмою. Так, С. Бовсунівська прогнозує, що за використання програми її розробники братимуть 80 % від комісії, яку оцінювач отримуватиме від клієнта. Ріелторські компанії вже в середині жовтня 2013 р. за оцінку однокімнатної квартири називали ціну 3 тис. грн., при тому, що раніше йшлося про 300 – 400 грн. Погоджується з песимістичними прогнозами і віцепрезидент Асоціації фахівців нерухомості України Ю. Базилінський. Він вважає, що розробники існуючої комп'ютерної програми, з огляду на її безальтернативність, автоматично встановлюють монополію на ринку.

До того ж, оцінка переходить в інший вимір. Раніше оцінювачі виїжджали на об'єкт, робили кваліфіковану оцінку, а зараз це робитиме програма. До чого це може призвести? Чи не трапиться так, що наприклад, у Києві десь у Печерському районі механістично до однакової ціни за квадратний метр буде зведено вартість квартири у новому будинку і хрущовці? Як на цінах на нерухомість відіб'ється гіпотетичне прагнення продавців закласти витрати на оцінку і оподаткування у суму продажу?

Одночасно передбачається, що компанії та окремі оцінювачі повинні будуть отримувати нові сертифікати. Це теж може стати серйозною проблемою для ринку, вважають опоненти урядових новацій. По-перше, недостатньо вищів, яким

надано право навчати фахівців та видавати відповідні сертифікати. За різними оцінками, їх близько 30. Голова Українського товариства оцінювачів О. Амфітеатров констатує: сьогодні кількість оцінювачів, які отримали новий сертифікат, становить 1500 чол., що, враховуючи нинішню кількість у 10 тис., досить небагато. До того ж, вартість навчання для отримання сертифікату складає 3-4 тис. грн.. Інша суттєва деталь, з точки зору експерта, те, що до реєстру внесено лише близько 10% компаній, що займаються оцінкою нерухомості. Ці кроки, знову ж таки, свідчать про ризик монополізації ринку оцінки, вважає фахівець.

Про існування серйозних перешкод на шляху отримання відповідної ліцензії говорить і голова Всеукраїнського об'єднання організацій роботодавців Л. Туровська. Ліцензійний договір з ГО «Український інститут управління якістю оціночної діяльності» у примусовому порядку змушують підписати всіх, хто хоче займатися оціночною діяльністю, а іншим ФДМ відмовив через непідписання ліцензійного договору, – стверджує Туровська. «З точки зору права в жодній країні світу немає прецедентів, щоб було запатентовано спосіб проведення оцінки нерухомості. Є загальновизнані стандарти, за якими працюють всі оцінювачі», – нагадує член ради Українського товариства оцінювачів Л. Симонова.

Прибічники запроваджуваних новацій, у свою чергу, наполягають на тому, що саме застосування комп'ютерної програми в процесі оцінки нерухомості забезпечить ринок від зловживань оцінювачів. Якщо раніше вартість оцінки зменшували в рази, то тепер це буде неможливо і як результат податки від продажу майна сплачуватимуться в повному обсязі, – переконаний голова правління організації оцінювачів «Асоціація фахівців банків оцінки України» С. Фролов. Серед інших переваг він виокремив можливість дистанційно через інтернет на сайті Фонду державного майна знайти ліцензованого спеціаліста. Щоправда, слід відзначити, що з нашої точки зору, враховуючи, що кількість оцінювачів на сьогодні суттєво зменшилась, видається не зовсім зрозумілим, наскільки повно буде забезпечене право людини на вибір оцінювача.

Спротив ініціативам уряду, який спостерігається на ринку оцінки нерухомості викликаний тим, що на цьому ринку «сформувалась кланова група оцінювачів, так звані члени «Українського товариства оцінювачів», які багато років працюючи в цій сфері, сформували певну вигідну лише їм схему заробітку», – вважає експерт ринку нерухомості О. Рубанов. Тенденції, які спостерігаються, це «шум зі сторони сірого ринку нерухомості», – коментує ситуацію голова Ради директорів групи компаній «M CONSULTING GROUP MRICS», Голова Громадської ради Асоціації власників малого бізнесу та малих архітектурних форм В. Мещеряков.

Слід зауважити, що деякі експерти оцінюють можливі надходження до Державного бюджету України в розмірі 3–5 мільярдів гривень. Водночас дозволимо собі висловити припущення, що виходячи з того, що головним «локомотивом» запровадження нових правил оцінки є деякі державні службовці та представники ГО «Спілки оцінювачів України», можливо, вони розраховують, користуючись монополією, яку штучно створює держава, отримати додаткові

дивіденди.

З іншого боку, хоча нова система оцінки нерухомості почала діяти в Україні з 01. 11. 2013 р., особливої активності у її використанні на ринку не спостерігається. До подібних висновків прийшов віце-президент Ліги експертів України Андрій Гусельников. За його даними, нотаріуси, у яких на сьогодні є доступ до єдиної бази даних по оцінці, заходячи до неї (бази) не змогли знайти жодного звіту про оцінку, здійснену за новими правилами. Це свідчить про ненаповненість реєстру та підтверджує, що нотаріуси користуються старими даними.

Отже, боротьба за вітчизняний ринок оцінки нерухомості продовжується.

*(За матеріалами: <http://kolo.poltava.ua/2013/08/01/novacii-z-ocinkoyu-nerухomosti-vidterminovali-na-3-misyaci-zastoyu-ne-bude/>;
<http://gazeta.dt.ua/business/chi-potribna-ukrayini-lisapetna-ocinka-.html>;
<http://www.epravda.com.ua/news/2013/10/31/401189/>;
<http://www.radiosvoboda.org/content/article/25154603.html>;
<http://ubr.ua/market/real-estate/ocenshiki-nedvijimosti-gotoviatsia-podniat-ceny-na-svoi-uslugi-v-10-raz-262227>;
http://gazeta.ua/articles/business/_ocinyuvachi-nerухomosti-vid-1-listopada-ne-pidgotuvali-zhodnogo-zvitu-za-novimi-525188;
http://gazeta.ua/articles/business/_rinok-ocinki-kontrolyue-derzhava-a-tinovim-shemam-miscya-na-rinku-ne-mae/525273;
<http://vikno.com.ua/altfm/viewtopic.php?t=11546&start=0&sid=f94bdd7a5634bed3356a8f5aba05b4dc>).*

Н. Порватова, влас. кор. НЮБ

«Зіркова» хвороба українських готелів

Бурхливе зростання туризму у світі викликало активне розширення готельної пропозиції у всіх країнах. Значне пожвавлення на ринку готельних послуг спостерігається практично в усіх країнах Європи.

У наш час відомо близько тридцяти різних класифікацій готелів, однак найпоширенішими є три: за допомогою зірочок – від однієї до п'яти, літер – від А до D, корон або ключів, які поширені в клубних готелях.

Загальносвітових стандартів класифікації готелів немає. Фахівці переконують, що створити загальну систему категоризації цих закладів дуже складно, а ще складніше проконтролювати відповідність кожного готелю кількості зірок на його вивісці. Тому, кожна країна користується своїми власними критеріями, в них враховуються кліматичні, економічні, культурно-соціальні та інші національні особливості.

Наприклад, в Греції прийнято маркувати готелі за допомогою системи букв (А, В, С, Deluxe), а у Великобританії роль зірок грають «корони». У США та Ізраїлі можна побачити такі скорочення як S.Dlx. (Super Deluxe), Dlx. (Deluxe),

T.C. (Tourist Class) і т.п. А в ряді країн власники готелів взагалі самостійно присвоюють їм категорії, не керуючись державними стандартами. Плюс власні стандарти зазвичай мають великі готельні мережі.

Крім того, досі не існує єдиних норм для визначення рейтингу готелів. Як наслідок, скажімо, австрійські готелі найвищого гатунку для того, аби відповідати своїм п'яти зіркам повинні мати у підвалі набір колекційних вин. Тим часом, у Греції обов'язковим атрибутом пристойного готелю є кондиціонер.

Водночас, загальна характеристика п'ятизіркової системи у Євросоюзі єдина: одна зірка – у туристичних готелів, дві – стандарт, три – у комфортабельних, першокласний заклад має чотири зірки, а п'ятизірковий – це готель класу люкс.

В Україні на сьогоднішній день не існує чіткого поділу готелів на класи або категорії. З більш ніж 3,7 тисяч українських готелів лише трохи більше 200 мають офіційну категорію.

Але вже через місяць-другий для українських готелів, санаторіїв, будинків відпочинку та хостелів стане обов'язковою наявність зірок – від однієї до п'яти, оскільки з 9 листопада 2013 року набули чинності зміни до Закону України «Про туризм». Згідно нових змін всі готелі та інші об'єкти, що надають послуги з тимчасового розміщення, підлягають обов'язковій категоризації.

Ця поправка була внесена законом від 10 жовтня «Про особливості здійснення інвестиційної діяльності на території Автономної Республіки Крим», текст якого опублікований в газеті «Голос України» 8 листопада.

Врегулюючи провадження інвестиційної діяльності в Криму, Закон про Крим втрутився в діяльність й тих, хто в Криму працювати не збирався та не збирається.

Ним доповнено ст. 19 Закону про туризм частиною четвертою, відповідно до якої «встановлення категорії об'єктів туристичної інфраструктури (готелів, інших об'єктів, призначених для надання послуг з розміщення, закладів харчування, курортних закладів тощо) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері туризму та курортів, а об'єктів туристичної інфраструктури, розташованих на території Автономної Республіки Крим, – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань туризму».

Згадка у цій частині центрального органу виконавчої влади щодо тих готелів, що в Криму не знаходяться, прямо вказує: Закон про Крим, діє далеко за межами Криму.

Тобто всім готелям, які не мають свідоцтва про присвоєння їм тієї чи іншої категорії, надавати свої послуги заборонено. Зазначена заборона – не нове правило, воно діяло ще до 08.10.2012 р. Однак із зазначеної дати обов'язкова сертифікація готельних послуг була викреслена з Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, затвердженого наказом Держкомспоживполітики від 01.02.2005 р. № 28. Наразі зміни до зазначеного

переліку не внесено, але таку вимогу вже містить Закон про туризм.

Відповідно до чинного законодавства, категорії об'єктам туристичної інфраструктури встановлює центральний орган виконавчої влади – Держтуризмкурорт, на підставі документів про результати оцінки відповідності готелю заявленій категорії, що надаються органом з сертифікації.

Нову систему категоризації можна буде порівняти з тією, що застосовується в Європі. «Швидше за все, це буде така ж система, як «Хотрек» (загальноприйняті в Європі критерії). Створять комісію, яка оцінить санітарний стан готелів, їх інтер'єр, кухню, наявність і рівень басейнів та ресторанів», – заявив президент Асоціації малих готелів і апартаментів України Дмитро Заруба.

Готелі та інші об'єкти туристичної інфраструктури повинні будуть не пізніше ніж через 30 днів після отримання свідоцтва про присвоєння категорії (кількості зірок) об'єкта встановити на своєму фасаді табличку із зазначенням цієї інформації.

Це закріплено постановою Кабміну № 470 «Про затвердження Порядку доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури та його категорії» від 3 липня 2013 року.

Згідно із постановою, знак категорії об'єкта повинен відповідати таким вимогам: мати прямокутну форму; мати зображення в один ряд у верхній частині зірок у кількості відповідно до встановленої категорії об'єкта або дані про рівень обслуговування об'єкта; містити інформацію про вид та найменування об'єкта.

Крім того, на офіційному сайті Держтуризмкурортів буде розміщений Реєстр свідоцтв про встановлення категорій об'єктам туристичної інфраструктури, доступ до якого буде здійснюватися безкоштовно.

За словами міністра інфраструктури України Володимира Козака, нова Постанова сприятиме отриманню споживачами більш повної інформації про послуги певної категорії, що надаються готелями та іншими об'єктами туристичної інфраструктури.

Однак Людмила Мещерських, заступник директора Науково – технічного центру сертифікації продукції, послуг та систем якості Київського національного торговельно-економічного університету, аудитор з питань сертифікації та категоризації об'єктів туристичної інфраструктури, зазначає, що в Україні лише 95 об'єктів розміщення отримали свідоцтва про категорії від Мінкультури в 2010 році, причому з терміном дії три роки, тобто у 2013-му вони вже закінчуються.

У даний момент на сайті Держтуризмкурортів розміщений реєстр станом на 10 вересня 2013 року, в якому всього 153 свідоцтва про отримання категорії (три останні видані 22 серпня). У цілому ж в Україні є понад 12 500 готелів, хоча, за словами пані Мещерських, важко встановити, скільки всього об'єктів надає послуги розміщення.

Тому Кабміну дається три місяці на приведення своїх актів у відповідність з новим законом. Заступник міністра курортів і туризму Криму Микола Маринов запевнив, що ніяких санкцій по відношенню до об'єктів розміщення через

відсутність категорії в найближчі місяці не буде: «В одному Криму 4,5 тисячі таких об'єктів, з них менше 30 (тридцяти штук!) мають категорію.

Ясно, що за одну ніч ми не зможемо роздати всім свідоцтва. Більше того, ще не затверджена процедура категоризації, нею Кабмін України займеться в найближчі три місяці». Кримське міністерство збирається зробити цю процедуру різною для готелів, санаторіїв, міні-готелів, дитячих лікувальних закладів та таборів.

З приводу категоризації в експертів виникло ряд питань та зауважень. «Зараз ми сподіваємось, що Державне агентство з питань туризму і курорту погодиться встановити перехідний період. Бо зараз десятки тисяч об'єктів розміщення закидають заявками на категоризацію. У держави не буде таких ресурсів, щоб зробити це, бо потрібно виїжджати на об'єкт, скликати комісію. Необхідно встановити хоча б 1 рік перехідного періоду.», – заявила старший юрист, керівник практики готельного бізнесу Адвокатського об'єднання Arzinger Лада Шелковнікова.

Лада Шелковнікова додала, що зараз категорії готелів не відповідають запитам ринку – державні стандарти застарілі, а деякі вимоги до чотири-, й п'ятизіркових готелів є просто смішними, бо прописані ще до незалежності України.

Заборона ж готелям працювати без зірок призведе до закриття їх основної частини, вважають фахівці. Також є нарікання, що отримання зірок – це платна процедура (в межах 2–5 тис. грн.), що може призвести до корупції та хабарництва.

Фахівці також вважають, що в Україні не вистачає конкуренції. Загострити конкуренцію і стимулювати українських готельєрів вкладати гроші в сервіс міг би вихід на ринок іноземних мереж, які представлені поки що тільки трьома операторами – Radisson Blu, Hayatt і InterContinental. І хоча вже найближчим часом в столиці відкриються готелі таких гігантів, як IBIS, Hilton і Fairmont, номерів і раніше буде не вистачати. У Москві, наприклад, працюють 20 світових готельних брендів.

Крім того, галузь страждає через невисоку активність місцевих операторів, на бізнес-поведінку яких орієнтуються іноземні готельєри, приймаючи рішення про інвестиції.

Попри різні нарікання, процедура категоризації відповідає світовій практиці підтвердження рівня послуг, і, без сумніву, є прогресивним методом інформування споживачів про їхню якість. І приведення діяльності в Україні до вимог і стандартів Європи без сумніву позитивно вплине на сприйняття нашої держави у цивілізованому світі.

О. Єфімов, адвокат

Майно у статутному капіталі: правові та податкові особливості

Часто у практичній діяльності отримую запитання щодо особливостей володіння та використання майна, внесеного до статутного капіталу господарського товариства, щодо того, чим таке майно відрізняється від майна, просто придбаного цим же господарським товариством. Такого плану запитання ґрунтуються, зазвичай, на загадковому відчутті, що майно, внесене до статутного капіталу, має чимось відрізнитися від іншого майна, а в законі прями застереження, що підтверджували б таке відчуття, не знаходяться.

Наприклад, таке запитання: «Засновник (100%) сформував статутний фонд частково грошовими коштами, частково – основним засобом (автопричіп). За кілька років вніс зміни до статуту, де зазначив, що проводить заміну майнового внеску на грошовий. В обліку частково вже «замортизований» причіп передає собі по залишковій вартості, але сума статутного фонду не змінюється – «зависає» неоплачений грошовими коштами капітал в сумі первісної вартості причепа. Чи вірною юридично є така господарська операція? Чи потрібно нараховувати податкові зобов'язання з ПДВ при передачі-поверненні причепа засновнику, якщо так, то на яку вартість – залишкову чи первісну, (підприємство є платником ПДВ)?».

Розглянемо цю та інші ситуації на прикладі найчастіше застосовуваної організаційно-правової форми господарських товариств, а саме, на прикладі товариства з обмеженою відповідальністю (надалі – Товариство).

Статутний капітал Товариства: що це?

Термін «статутний капітал» (далі – СК) досить часто застосовується у «підприємницькому побуті», оскільки він несе на собі певне юридичне, бухгалтерське та психологічне навантаження, має певне значення з певними юридичними та податковими наслідками. Однак загального визначення цього терміну віднайти не вдається, хоча суть його пояснюється багатьма нормами законодавства. Так, відповідно до ст.144 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю складається із вкладів його учасників. Розмір статутного капіталу дорівнює сумі вартості таких вкладів. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, що гарантує інтереси його кредиторів.

Отже, мета здійснення внесків до СК – встановлення засновниками ТОВ мінімального розміру майна, що гарантує інтереси його кредиторів. Тобто,

кредитори Товариства, знаючи розмір СК, можуть визначати для себе, наскільки серйозним контрагентом для них є таке Товариство. Існує думка про те, що СК потрібен для того, щоб наділити Товариство первісним капіталом для забезпечення початку його діяльності. Важко назвати вдалою цю думку, оскільки наділити Товариство ресурсами (грошовими чи матеріальними) можна і без формування СК. Наприклад, якщо засновник Товариства планує вкласти в нього обладнання вартістю у 1 000 000 грн., то він може це зробити наступним чином:

1. Внести це майно як внесок до СК Товариства, або
2. Внести до СК 1 000 000 грн. грошовими коштами і оплатити ними вказане обладнання, купивши його у себе самого чи в іншої особи, або
3. Зазначивши в статуті СК у розмірі 1000 грн. продати це обладнання своєму ж Товариству за 1 000 000 грн. з відстрочкою оплати, тобто прокредитувати своє Товариство, або
4. Зробити те ж саме, але «організувати» отримання Товариством кредиту в банку та оплатити ним це обладнання засновникові, та інше. За наявності бажання та можливості забезпечити Товариство обладнанням для його роботи, засновник цього Товариства може придумати велику кількість способів передати це обладнання у власність чи у користування Товариства, а внесок цього майна до СК Товариства є лише одним із таких способів. Вибір конкретного способу забезпечення Товариства обладнанням залежить від конкретної мети, у тому числі й оптимізації оподаткування, яку ставить перед собою засновник. Тож, враховуючи можливість забезпечення Товариства грошовими коштами чи майном, необхідними для початку здійснення господарської діяльності, не лише шляхом внесення їх до СК, слід дійти висновку про те, що прямої залежності розміру СК та можливості розпочати таку діяльність не існує. А отже, думка про те, що СК потрібен для того, щоб Товариство могло працювати, є помилковою: працювати Товариство може й з мінімальним СК. Для роботи Товариства потрібно певне майно та грошові кошти, а яким чином Товариство їх отримає, це вже інше питання.

СК потрібен лише для того, щоб потенційні кредитори Товариства розуміли, з ким вони вступають у ділові стосунки. Хоча й у цьому сенсі розмір СК не завжди є гарантією серйозності Товариства як контрагента. Адже є велика кількість способів «накачати» СК до необхідного розміру. У такому «накачуванні» СК дуже вправними є фінансові установи, адже саме до них найчастіше законодавець ставить вимоги щодо мінімального розміру СК.

Статутний капітал Товариства: деякі бухгалтерські аспекти. Для відображення в бухгалтерському обліку СК та інформації про нього застосовується субрахунок 401 рахунку 40. Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (далі – Інструкція) на субрахунку 401 «Статутний капітал» відображається статутний капітал господарських товариств, державних і комунальних підприємств. За кредитом

субрахунку 401 «Статутний капітал» відображається збільшення статутного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення). Сальдо на цьому субрахунку повинно відповідати розміру статутного капіталу, який зафіксовано в установчих документах підприємства.

Отже, в балансі Товариства СК відображається у розмірі, зазначеному в статуті цього Товариства, незалежно від того, чи в повному обсязі здійснені внески засновником.

Оскільки субрахунок 401 є пасивним (за кредитом відображається його збільшення, а за дебетом – зменшення), то відображення його в балансі відповідно до розміру, зазначеного в статуті Товариства здійснюється за кредитом. У цьому разі, відповідно Інструкції стосовно товариств з обмеженою відповідальністю він кореспондує з дебетом рахунку 46 «Неоплачений капітал», оскільки формування СК Товариства з обмеженою відповідальністю здійснюється відповідно до ст.144 ЦКУ лише за рахунок вкладів засновників і розмір СК дорівнює сумі таких вкладів.

Отже, відобразивши в пасиві балансу Товариства СК у розмірі, вказаному в статуті, таке Товариство отримує активи у вигляді дебіторської заборгованості засновників Товариства по внесках до СК, відображеної за дебетом рахунку 46. Відповідно до Інструкції рахунок 46 «Неоплачений капітал» призначено для узагальнення інформації про зміни у складі неоплаченого капіталу підприємства. За дебетом цього рахунку відображається заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, за кредитом – погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу. При цьому за кредитом рахунок 46 кореспондує з рахунками 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 12 «Нематеріальні активи», 20 «Виробничі запаси», 28 «Товари», 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках» та іншими рахунками, що відображає, яким саме чином та яким майном засновник Товариства може здійснити погашення своєї заборгованості по вкладах до СК.

З іншого ж боку, існування та застосування рахунку 46 показує, що майно та кошти, вносяться не до СК, як часто сприймається підприємцями, а на погашення заборгованості щодо здійснення таких вкладів. І майно, внесене засновником, як його внесок до СК, безпосередньо з таким СК «не кореспондує», а, значить до СК воно не потрапляє. Та це й логічно, адже СК знаходиться в пасиві балансу, де активи, якими є майно і гроші, взагалі не відображаються. Отже, вираз «майно у статутному капіталі» є некоректним.

Хто є власником майна, внесеного до СК Товариства?

Відповідно до ст. 113 ЦКУ господарським товариством, до яких належать і товариства з обмеженою відповідальністю, є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. Статтею 115 ЦКУ передбачено, що господарське товариство є власником майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до СК. При цьому вкладом до СК господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові

чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. Отже Товариство набуває права власності на майно, передане засновником як вклад до СК, а точніше, як погашення заборгованості засновника з внесення вкладу до СК.

Оскільки Товариство відповідно до ст.63 Господарського кодексу України (далі – ГКУ) є однією з форм підприємств, то до нього цілком логічно і правомірно відноситься й правове врегулювання статусу майна підприємства. Згідно із ст.66 ГКУ майно підприємства становлять виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства. При цьому грошові та матеріальні внески засновників є джерелами формування майна підприємства.

З викладеного слід зробити два висновки:

1. Майно внесене засновниками до СК Товариства є власністю такого Товариства і до власності засновника ніякого відношення не має.

2. З точки зору законодавства і бухгалтерського обліку майно, внесене засновником як внесок до СК, ніякого відношення до цього СК не має, а відноситься до складу майна Товариства як і інше майно, набуте таким Товариством в результаті його створення та діяльності.

Операції з майном, внесеним до СК Товариства.

Як було вказано раніше, майно, внесене засновником до СК Товариства, нічим не відрізняється від іншого майна, набутого цим Товариством у власність внаслідок інших правочинів. Після того, як засновник виконав своє зобов'язання щодо здійснення внеску до СК та вніс відповідне майно, таке зобов'язання засновника вважається таким, що припинено виконанням. Відповідно до ст. 599 ЦКУ зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином. З цього моменту воно є припиненим, тобто неіснуючим, а отже припинити його ще раз не можна з точки зору ЦКУ та неможливо з точки зору логіки. Ситуація, про яку йдеться в запитанні на самому початку статті, дуже схожа на новацію. Відповідно до ст.604 ЦКУ зобов'язання припиняється за домовленістю сторін про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими ж сторонами (новація). Правильно сказати, була би дуже схожа на новацію, якби засновник первісне зобов'язання щодо внесення до СК майна не виконав. Та оскільки первісне зобов'язання вже виконано засновником і майно вже внесено, то припинити ще раз виконане зобов'язання вже не можна.

Можна лише говорити про відчуження цього майна Товариством на користь засновника за відповідну плату. Саме так сприймає в описану ситуацію і сам засновник, оскільки говорить про ціну такого відчуження (залишкову вартість причепа), тобто розуміє, що він має компенсувати вартість такого майна, отримуючи його назад у власність.

Аналогічно відбувається й при виході учасника із товариства з обмеженою відповідальністю. Так, відповідно до ст.148 ЦКУ учасник, який виходить із товариства з обмеженою відповідальністю, має право одержати вартість частини

майна, пропорційну його частці у статутному капіталі товариства. Зверніть увагу, саме вартість, а не майно, тобто грошовий еквівалент своєї частки, незалежно від того, що саме він вносив до СК. І лише за домовленістю між учасником та товариством виплата вартості частини майна товариства може бути замінена переданням майна в натурі.

Іншим випадком повернення майна учасникові Товариства в натурі відповідно до цієї ж ст.148 ЦКУ, є випадок повернення майна, якщо вклад до статутного капіталу був здійснений шляхом передання права користування майном, а не шляхом передачі майна у власність.

Тож відчуження майна на користь учасника здійснюється як звичайна господарська операція з відчуження цього майна, яка до змін у статутному капіталі ніякого відношення не має. Розмір СК залишається таким як і був. Хіба що з виходом учасника чи без виходу учасника з Товариства інші учасники приймуть рішення про зменшення СК. Але то вже інша історія. З точки зору Податкового кодексу України (далі – ПКУ) така операція для Товариства є продажем (реалізацією) товарів, яким відповідно до пп.14.1.202 ст.14 цього Кодексу є будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими господарськими, цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу прав власності на такі товари за плату або компенсацію незалежно від строків її надання, а також операції з безоплатного надання товарів. Тобто ПКУ розглядає таку операцію повернення причепа засновникові, що вніс його раніше як внесок до СК, в якості звичайного продажу, в результаті якого виникає дохід. При цьому відповідно до пп. 146.13. ст. 146 ПКУ сума перевищення доходів від продажу або іншого відчуження над балансовою вартістю окремих об'єктів основних засобів (а причеп відноситься до основних засобів) включається до доходів платника податку, а сума перевищення балансової вартості над доходами від такого продажу або іншого відчуження включається до витрат платника податку. Оскільки у випадку, вказаному у запитанні, йдеться про повернення причепа засновникові за залишковою вартістю, тобто за балансовою, то слід вважати, що ані позитивної, ані від'ємної різниці між ціною відчуження та балансовою вартістю не виникає, а отже й не виникає оподаткованого доходу.

Відчуження причепа окрім продажу підпадає ще й під ознаки постачання товарів. Відповідно до пп. 14.1.191. ст. 14 ПКУ постачання товарів – це будь-яка передача права на розпоряджання товарами як власник, у тому числі продаж, обмін чи дарування такого товару, а також постачання товарів за рішенням суду. Об'єктом оподаткування податком на додану вартість відповідно до ст.185 ПКУ є операції з постачання. Тож обов'язку нарахувати та сплатити до бюджету ПДВ з ціни відчуження причепа Товариству не уникнути.

Та, як говориться, завжди є й інший вихід, аби уникнути вказаних небажаних наслідків. Для того, щоб повернути майно без податкових наслідків, треба позбутися усіх ознак відчуження цього майна Товариством при його поверненні.

А це можна зробити, наприклад, визнавши, що Товариство неправомірно ним володіє, є неправомірним його власником. Якщо звернутися до господарського суду з позовом про визнання недійсним рішення зборів засновників Товариства, яким був затверджений статут, та у якому відображені зобов'язання щодо внесків до СК Товариства, обґрунтувати такі позовні вимоги належним чином (тут треба виходити з кожної конкретної ситуації та важко дати якісь узагальнені поради), та отримати рішення суду про задоволення позову, то повернення причепу відбуватиметься вже не в результаті його відчуження Товариством, адже воно фактично буде визнане таким, що власником цього майна не стало і не було. Таке повернення причепу відбуватиметься в результаті реституції, тобто відновлення засновника у його правах власника причепу. А це вже не продаж і не поставка товару в розумінні ПКУ (*Персональний сайт олександра Єфімова (<http://yefimov.com.ua>). – 2013. – 11.18*).

ТОЧКА ЗОРУ

О. Клименко, влас. кор. НЮБ

Ідеологічний вандалізм по-українськи

Упродовж радянського періоду постать В.І. Леніна було перетворено для мешканців СРСР та інших країн соціалізму на об'єкт поклоніння. Забальзамоване тіло вождя революції поклали до Мавзолею, а його різноманітні зображення – живописні, графічні, скульптурні – оточували людей мало не з усіх боків. Звісно, серед них було безліч невігядливих ремісничих виробів, але найкращі твори Ленініани, виконані талановитими авторами, безперечно, увійшли до історії образотворчого й монументального мистецтва. Поміж них особливе місце посідають пам'ятники вождю та інші скульптурні портрети Леніна, чимало з яких, зрозуміло, було розміщено в Києві. Одним із таких історичних витворів і був пам'ятник Леніну, встановлений у 1946 р. після перемоги над фашистськими загарбниками на Бессарабській площі. Скульптуру розміром 3.45 м. та вагою у 7 тон було виготовлено з рідкого кварциту з Карелії, з якого, до речі, побудовано Мавзолей у Москві. Після розпаду СРСР чимало скульптурних Леніних прибрали з територій урядових установ, промислових підприємств, військових частин, лікарень тощо. Проте, деякі з них збереглися і донині, переважно на режимних підприємствах, таких як «Арсенал», «Більшовик» тощо. Однак, найвизначнішим до останнього часу залишався той самий пам'ятник Леніну на бульварі Т. Шевченка, який свого часу отримав високі відгуки на всесвітній виставці у Нью-Йорку у середині минулого сторіччя.

Звісно, як одіозна персона Ульянова-Леніна, так і його ідейна спадщина вже давно перестали бути предметом культу для переважної більшості наших

співгромадян. Але, попри безліч критичних матеріалів сенсаційного змісту та радикальні заклики деяких політиків, слід визнати, що ставлення до однієї з ключових постатей ХХ ст. щонайменше не повинно ґрунтуватися на примітивних та однобічних політизованих оцінках. Тож важко зрозуміти осіб, які виказують своє обурення давніми діями більшовиків-ленінців у суто більшовицький спосіб, як це днями і було вчинено з пам'ятником Леніну на Бессарабці. Безперечно, дії представників фракції «Свобода», що взяли на себе відповідальність за скинення пам'ятника, мали екстремістський характер і своєю зухвалістю викликали неабиякий резонанс серед громадськості. Викликає резонне питання: повалений пам'ятник – це що, дрімуче варварство чи таки омріяна свобода дій?

Співачка Руслана, переможниця конкурсу «Евробачення» так відреагувала на дану подію: «Я звертаюся до окремих політиків! Не треба робити нецивілізовані дії. Пам'ятник Леніну нічого не вирішує, не чіпайте погляди на мову, релігію, ідеологію і тому подібне. Не треба агресією компрометувати чисті і світлі наміри людей відстояти свої права. Нам не потрібні будь-які варварські дії. Ми засуджуємо акти вандалізму, дикості, насильства і всього, що може роз'єднати і розколоти українців.»

Згодна з нею письменниця Л. Лузіна: «Так, пам'ятник Леніну не повинен був стояти у центрі. Але коли і в який музей його перенести, повинні були вирішувати кияни, а не... Не можу підібрати інших слів, крім як ...юрба, яка вважає, що має право трощити моє місто. А ті, хто запевняють, що Ленін – кат, і тому не має права на увіковічення, нехай спочатку злітають в Рим і Париж і розіб'ють молотком кілька статуй Калігули або Наполеона, щоб дізнатися, чи працює такий аргумент. Думаю, ті, хто скинув пам'ятник Леніну, навіть не підозрюють, що в цей момент вони самі стали пам'ятником Леніну».

А ось журналіст О. Палій дотримується іншої думки. Він вважає: «Вандалізмом це називати не варто. Радянські воїни знімали фашистські вивіски на вулицях, що не було вандалізмом, і це правильно. Цей пам'ятник постановою Кабміну виведено з числа об'єктів, що перебувають під захистом держави. Тобто, він – всього лише гранітна брила! Було три Укази президентів України, за якими необхідно очищати територію України від подібних монументів. Є також постанова про голодомор, яка теж закликає звільнити територію. Звісно, краще було б демонтувати монумент за рішенням Київради, але його занадто довго чекали».

До речі, у світовій історії зафіксовано багато випадків, коли народи, які звільнялись від поневолення в ході національно-визвольних повстань, руйнували пам'ятники чужоземним державним чи військовим діячам. Наприклад, Ірландське національно-визвольне повстання 1919-1921 рр. почалось з того, що молоді патріоти однієї ночі повідрізали голови більшості бронзових пам'ятників британським державним діячам, що були розташовані на території Ірландії. Ці відтічені голови зараз зберігаються в музеях Ірландії як пам'ятки національного

повстання.

Звичайно, свого часу багатостраждальний український народ зазнав чимало утиску і знущань з боку влади комуністичної партії у часи непохитного, здавалося б, існування Радянського Союзу, яку очолював ідейний її ватажок В.І.Ленін. Всі пам'ятають про важкі 1920-ті роки, так звані часи воєнного комунізму, коли у селян відбирали останні крихітки зерна, прирікаючи їх на злиденне існування страждання або навіть голодну смерть, Голодомор 1930-х, що забрав мільйони життів українських громадян, тоталітарне правління «Батька народів» Сталіна – ідейного послідовника Леніна, – що також затято винищував непокірний йому український народ. А як не згадати знищення святинь та церков за наказом того ж самого Леніна і його прибічників? Всі ці події величезним тягарем лягли на долю українського народу. І пам'ятник Леніну – зайве нагадування нащадкам про ті ганебні часи комуністичного правління. Проте сьогодні поведінка окремих осіб на рівні вандалів-ленінців, які за радянських часів влаштовували повсюдні погроми, винищуючи пам'ятки царського правління, релігійні християнські символи, бездуховно руйнували церкви майже на всій території великої Радянської імперії і зносили пам'ятники діячам ненависного минулого. Щось подібне відбувається і зараз, і повалення пам'ятника Леніну – зайве тому підтвердження.

Онук автора скульптури С. Меркурова так відреагував на знищення роботи свого діда: «Нехай уламки цього пам'ятника нагадують наступним поколінням (нащадками) про те, що їх предки були нерозумними, жорстокими та неосвіченими».

Хоча досі не зрозуміло, чому пам'ятник Леніну впродовж тривалого часу залишався стояти на бульварі Т.Шевченка, адже це не бульвар Леніна?! Це нонсенс, бо Шевченко ж боровся за визволення українського народу, а Ленін своїми ідеями той самий народ винищував. Тож, мабуть, керівникам компартії України потрібно було вчасно подбати про захист свого ідейного натхненника і перенести монумент до іншого місця вже після того, як на початку 1990-х активісти визвольного Народного Руху України поклали залізний вінок ганьби до його підніжжя. За останні роки на пам'ятник Леніну було вже декілька спроб замаху, а у 2009 р. скульптурі навіть пошкодили обличчя та відтяли руку.

М. Кирсенко, доктор історичних наук, професор:

«Звичайно, його треба було прибрати з Бульвару Шевченка. Єдине, шкода саму статую, оскільки це справжній мистецький витвір скульптора Меркулова. Дещо символічно: якщо не хочуть мирно і спокійно його прибрати, доводиться розбивати, що варто враховувати. І це стосується не тільки пам'яток. Даний крок логічний, але чи потрібно було розбивати пам'ятник? Теоретично – не варто, а практично – вже була просто несила терпіти! Розбили його кувалдою – і це теж досить символічно. Серпом не можна, так хоч молотом!»

Коли політики не розуміють, що краще мирно забрати такі пам'ятники туди, де монументи варто зберігати для нащадків, то роздратування їх опонентів призводить до спалахів гніву та до таких от витівок. Це просто неминуче. Існує

детермінізм історії, який можна пригальмувати, але не можна зупинити. В усіх країнах колишнього СРСР багато пам'ятників Леніну або зруйновано, або перенесено до музеїв історії тоталітаризму чи тоталітарного мистецтва.

До речі, Верховною Радою України ще у березні 2009 р. Було прийнято Закон «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України (щодо посилення відповідальності за наругу над могилою та іншими місцями поховання)». У законі передбачено, що наруга над могилою, а також викрадення предметів, пам'яток, які знаходяться в могилі, або в іншому меморіальному місці карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі строком до трьох років. А ті ж дії, здійснені (вчинені) за попередньою змовою групи осіб із застосуванням насильства за політичними, ідеологічними мотивами, з мотивів ненависті щодо певної соціальної групи караються позбавленням волі строком до п'яти років. То є ймовірність, що групу людей, які самовільно вчинили наругу над пам'ятником Леніну, може бути притягнуто до відповідальності саме за даним Законом України.

В. Фесенко, голова Центру прикладних політичних досліджень «Пента»: «Я прихильник того, що пам'ятники потрібно прибирати з постаменту легітимним рішенням місцевої та державної влади. Це найліпший спосіб. А робити це з ініціативи якихось політичних сил – не кращий варіант. Пам'ятник Леніну в Києві – архаїзм, і це давно було вочевидь. Але вирішити цю проблему треба було в інший час, за інших обставин і в більш спокійній обстановці».

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА ^{2*}

Блог на сайті «gazeta.zn.ua»

Про автора: Д. Гетманцев, доктор юридичних наук

Что год грядущий нам готовит? Етим традиционным для последних месяцев каждого уходящего года вопросом задаются украинские налогоплательщики, не без тревоги ожидающие трепетного момента распаковывания новогодних подарков законодателя, заботливо припрятанных им под праздничной налоговой елочкой. Тема новогодних налоговых нововведений стала традиционной и для нас. И хотя в этом году в силу известной политической ситуации никто не рискнет делать сколько-нибудь достоверные политические прогнозы даже на ближайшие две недели, мы все же попытаемся заглянуть в новогодний мешок деда Мороза, запрягающего своих оленей на Львовской площади в центральном офисе Министерства доходов и сборов.

Отметим, что введение новых налоговых норм с нового года – это не сформировавшаяся в веках традиция законодателя, а норма п. 4.1.9 ст. 4 НК

---

² * Збережено стиль і граматику оригіналу

Украины, постоянно этим законодателем нарушаемая (вспомним хотя бы нормы о трансфертном ценообразовании, введенные в сентябре 2013 г., что само по себе породило огромное количество вопросов правоприменительной практики). Однако столь же свято, сколь и наивно веря в то, что действующие процедурные нормы еще при нашей жизни перестанут возлагаться на алтарь финансовой целесообразности власти, мы с упорством Сизифа продолжаем новогодние обзоры нововведений...

Мешок нововведений

Из более ста новых норм Налогового кодекса, налоговых и околоналоговых законов, а также еще более внушительного количества подзаконных правовых норм, регулирующих налоговые отношения, в данном материале попытаемся выделить наиболее значимые, по нашему мнению, для налогоплательщиков.

Начнем, конечно, с новых ставок на основные налоги. Согласно п. 10 подраздела 4 раздела XX НК Украины, ставка налога на прибыль предприятий уменьшается до своего исторического минимума и становится одной из самых низких ставок корпоративного налога в Европе. Она будет составлять 16% вместо действующих на протяжении 2013 г. 19%. Кроме того, согласно п. 10 подраздела 2 раздела XX кодекса, на налоговые обязательства по НДС, возникшие с 1 января 2014 г., ставка налога составляет 17% (вместо 20%, существующих с момента введения налога). Мы подчеркиваем, что налоговое обязательство должно возникнуть после нового года. Как известно, дата возникновения налогового обязательства по НДС определяется по правилу первого события (в зависимости от того, какое из событий – оплата за товар (услугу) либо его поставка (выписка налоговой накладной) – имело место ранее). Поэтому предпринимателю, собирающемуся сэкономить на налоге в этот переломный момент лучше отложить продажу своего товара (услуги).

Отметим также, что такое приятное для налогоплательщика нововведение, как уменьшение налоговых ставок в данный момент находится под угрозой отмены исходя из подготовленного в недрах Минфина проекта Закона «О государственном бюджете на 2014 год». Норма о переносе введения новых ставок основных налогов – это очередной сюрприз налогоплательщику в нарушение уже упомянутого нами выше п. 4.1.9 ст. 4 НК, запрещающего вносить изменения в Налоговый кодекс позднее, чем за шесть месяцев до начала нового бюджетного года, а также в нарушение п. 7.3 ст. 7 НК, согласно которой изменения в НК Украины вносятся законами, содержащими исключительно и только изменения в Налоговый кодекс. Но, согласитесь, разве когда-либо какую-либо украинскую власть волновали подобные мелочи, если на кону стоял вопрос обеспечения поступлений в государственный бюджет?

Проще простого

Следующая группа налоговых норм касается упрощения порядка регистрации налогоплательщиков и объектов налогообложения. Ранее мы уже достаточно детально проводили обзор изменений соответствующих норм НК. Сейчас

отметим, что с Нового года упраздняется свидетельство о регистрации плательщика НДС, а также несколько важных регистрационных документов, в том числе свидетельство плательщика единого налога и справка о принятии налогоплательщика на учет. Регистрация соответствующих налоговых статусов налогоплательщиков будет осуществляться путем простого внесения записей в соответствующие реестры (зарегистрироваться плательщиком НДС, например, можно будет одновременно с регистрацией юридического или физического лица-предпринимателя). При этом доступ к реестрам будет открытым для всех на официальном веб-сайте министерства, а данные будут вноситься практически в режиме реального времени. Таким образом, каждый предприниматель в любой момент сможет проверить налоговый статус своего контрагента. Вместе с тем мы бы все-таки настоятельно рекомендовали украинским бизнесменам время от времени брать извлечения из реестра налогоплательщиков, что не является требованием закона, однако может обезопасить налогоплательщика от столь частых в 2013 г. сбоях в работе государственных реестров. Извлечение налогоплательщик получает бесплатно в течение двух дней с момента обращения с соответствующим заявлением. Действует оно до внесения изменений в реестр. Кроме того, законом исключается обязанность плательщиков налогов уведомлять налоговую об изменениях своего статуса: если такие изменения были отображены в ЕГРПОУ, Миндоходов сможет получать их автоматически.

Кипрское роялти, налоговые разницы...

Долгожданным нововведением является вступление в силу с нового года нашумевшей в свое время Конвенции об избежании двойного налогообложения с Республикой Кипр, предусматривающей повышение налоговых ставок на роялти (до 10%), а также на другие платежи между резидентами наших государств.

С нового года налогоплательщики также избавляются от необходимости подавать уведомление об объектах налогообложения (например земельных участках) в налоговый орган по местонахождению каждого такого объекта. Вместо этого плательщик должен уведомлять о них только налоговую по месту своего учета.

Вообще, тренд 2013 г., связанный с повсеместным внедрением электронных технологий в старые добрые налоговые процедуры, найдет свое развитие и в 2014 г. Чего стоит хотя бы повсеместное внедрение электронного кабинета налогоплательщика – системы, дающей возможность не только подавать налоговую отчетность в режиме реального времени, но и в будущем подводить баланс расчетов налогоплательщика с бюджетом на любую интересующую налогоплательщика дату. Уже с 1 января 2014 г., согласно п. 183.7 ст. 183 НК, даже заявление о регистрации лица плательщиком НДС можно будет подать в электронной форме, правда, если между налогоплательщиком и налоговым органом заключен договор о признании электронных документов и зарегистрирована электронная подпись.

Начиная с налоговых периодов 2014 г. налогоплательщики-юридические лица

получают право (подчеркиваем право, не обязанность! – п. 46.2 ст. 46 НК Украины) подавать финансовую отчетность по налогу на прибыль предприятий с учетом налоговых разниц. Категория налоговых разниц (разницы между оценкой и критериями определения доходов, затрат, активов, обязательств по стандартам бухгалтерского учета и по правилам Налогового кодекса) введена в целях унификации налогового и бухгалтерского учета – задача, которую так же давно, как и безуспешно пытаются решить многие составы украинского правительства.

Налога на прибыль касается также норма п. 145.1.1 ст. 145 НК, предусматривающая возможность уменьшения налогоплательщиком с 10 до 2 лет срока действия права пользования нематериальным активом, чем фактически предусмотрена возможность ускоренного уменьшения его стоимости. Также с нового года упрощается порядок налогового учета прибыли предприятий при осуществлении энергоэффективных мероприятий и реализации энергоэффективных проектов (п. 158.2 ст. 158 НК), а предприятия ЖКХ лишаются права осуществлять налоговый учет затрат и доходов по кассовому методу.

НДС

Отдельные нововведения касаются налога на добавленную стоимость. Так, согласно изменениям в ст. 180–183 НК Украины, для добровольной регистрации лица плательщиком НДС больше не потребуется такое абсолютно необоснованное требование, как осуществление им налогооблагаемых операций. До сих пор, для осуществления регистрации налогоплательщику было необходимо провести хотя бы одну налогооблагаемую операцию, независимо от ее суммы такой операции. Изменения касаются также и базы налогообложения НДС, в которую с 2014 г. не будут включаться суммы пени, неустойки (штрафов, а также годовых), уплаченные покупателем вследствие невыполнения им своих договорных обязательств (п. 188.1 ст. 188 НК). В ст. 201 внесено правило, согласно которому право налогоплательщика на подачу жалобы на своего контрагента, отказавшегося выписывать налоговую накладную (что дает право налогоплательщику на получение налогового кредита), ограничивается 60-дневным сроком с момента окончания соответствующего налогового периода. Кроме того, оканчивает свое действие освобождение от уплаты НДС операций по поставке на территорию Украины зерновых и технических культур (т.п. 1001–1008, 1205, 1206 УКТ ВЭД), включая их экспорт, а также поставки на территорию Украины импорта и экспорта лома черных и цветных металлов и древесины (т.п. 4401, 4403, 4404 УКТ ВЭД), что, надо полагать, уже не спасет украинский лес, превратившийся за последние несколько лет в массивы гладко выбритых пеньков (даже в предместьях Киева), от его массового уничтожения.

Резидентный статус

Из важного следует также отметить некоторые изменения резидентного статуса налогоплательщика, согласно которым в случае, если лицо имеет право постоянного проживания на территории иностранного государства, оно считается не проживающим в Украине (п. 170.11.1 ст. 170 НК Украины). В контексте

резонанса, который данная норма произвела на отдельных крайне мнительных политиков, дабы побереечь их нервы и нервы их сторонников, не обремененных знаниями налогового права, отметим и подчеркнем, что действие нормы распространяется только и исключительно на налоговые отношения (ст. 1 НК Украины), и абсолютно никакого отношения к выборному цензу оседлости не имеет, а значит и не может служить даже призрачным основанием для отказа в регистрации гражданина Украины кандидатом на какую-либо выборную должность.

В соответствии с вечно актуальными переходными положениями НК Украины, с 1 января 2014 г. несущественно повышаются ставки акцизов на спиртные напитки (с 29 грн до 32 грн – за литр 100-процентного спирта), а также на табачные изделия: до 77,5 грн – за 1 тыс. штук сигарет без фильтра (минимальное акцизное обязательство – 101,6 грн) и до 173,2 грн – за сигареты с фильтром (минимальное акцизное обязательство – 231,7 грн). Процентная акцизная ставка осталась без изменений – 12%.

С 1 января 2014 г. ставки экологического налога будут взиматься в полном объеме (100%) ввиду окончания переходного периода, установленного НК Украины, на протяжении которого налог взимался не в полном размере указанных в ст. 243–246 НК ставок.

Вне всякого сомнения, 2014-й станет годом полного перехода на новый стандарт регистраторов расчетных операций. На самом деле все необходимое для этого сделано еще в 2013 г. С начала будущего года начнут применяться только штрафные санкции за непредставление в налоговые органы контрольно-отчетной информации РРО в электронной форме. Еще 1 октября 2013 г. был издан приказ Миндоходов №522, согласно которому из реестра регистраторов расчетных операций были исключены модели, не предусматривающие возможность передачи информации в электронном виде, что делает невозможным их использование предпринимателями. Хотя механизм перехода на электронную отчетность для предпринимателей и является болезненным, однако это, бесспорно, – шаг вперед в процессе упрощения учета расчетных операций, а потому не может нами не приветствоваться.

Единый налог

Группа норм, вступающих в силу с 1 января 2014 г., усовершенствует правовой режим единого налога, исправляя его слабые процессуальные моменты. Так, значительно упрощается возможность перехода плательщика из одной группы в другую, в т.ч. если он не является плательщиком НДС, а также возможность перехода с режима единого налога на общую систему налогообложения. Также несколько упрощена и регистрация плательщика единого налога. Кроме того, с 1 января относительно плательщиков единого налога начинает действовать механизм электронных проверок, проводимых по заявлению налогоплательщика, не имеющих для него негативных последствий и направленных на подтверждение налоговым органом законности осуществленных

налогоплательщиком налоговых операций. Однако нельзя утверждать, что изменения носят принципиальный характер.

Некоторые новые налоговые нормы направлены на защиту прав и законных интересов налогоплательщика от злоупотреблений со стороны контролирующих органов, которые в 2013 г., к сожалению, случались все чаще. Так, налогоплательщик, согласно новой редакции п. 44.7 ст. 44 НК, сможет на протяжении пяти дней с момента завершения налоговой проверки подавать любые документы, подтверждающие правомерность определенных им налоговых показателей, а не только те, что указаны в акте проверки как отсутствующие, как это было ранее. Согласно п. 56.18 ст. 56 налогоплательщик сможет обжаловать в суде любое решение контролирующего органа, а не только те, относительно которых есть соответствующая оговорка в законе. В последнем случае речь идет, скорее, об уточнении закона, т.к. фактически налогоплательщик не лишен и сегодня права обжаловать решения Миндоходов, касающиеся его прав на основании общих положений Кодекса административного судопроизводства. Также с нового года решение об изменении места налогового учета налогоплательщика может быть принято контролирующим органом только в отношении больших налогоплательщиков.

Вне всякого сомнения, порадует налогоплательщиков и новость о том, что с 1 января штрафные санкции за ошибки в налоговом расчете по форме 1ДФ (налог на доходы физических лиц) не применяются, если недостоверные сведения не привели к уменьшению либо увеличению налоговых обязательств налогоплательщика, либо неуплата/неудержание налога были выявлены и устранены самим налоговым агентом в порядке, предусмотренном п. 169.4 ст. 169 НК Украины.

Позитив и правоприменительная практика

Конечно, в газетном материале невозможно охватить все изменения налогового законодательства, вступающие в силу в следующем году. Поэтому, как и указывалось, мы остановились лишь на тех, которые нам показались основными, самыми важными, а, следовательно, и наиболее интересными для налогоплательщиков. Подавляющее большинство нововведений будут иметь позитивный эффект как для налоговых отношений, так и для плательщиков налогов. Вместе с тем, следует подчеркнуть, что значительная часть противоречий и пробелов отечественного налогового обязательства (в первую очередь, касательно налоговых процедур) до сих пор остается вне внимания законодателя.

Но главное даже не в этом. Главное в том, что даже однозначно позитивные и полезные изменения налогового законодательства (снижение ставок, упрощение регистрационных процедур, распространение электронных форм отчетности, учета плательщиков налогов и просто общения с ними) полностью нивелируются правоприменительной практикой, которая царит в украинской налоговой системе, состоящей из двух параллельных реальностей, чем дальше, тем больше отдаляющихся друг от друга. Одна – с самыми низкими в Европе ставками

налогов, электронным кабинетом налогоплательщика и симпатичной девушкой, мило улыбающейся с билборда Миндоходов. Другая – с доведенными до налоговых инспекторов планами доначислений штрафов, гротескными в своей нелепости выводами актов проверок и налоговыми консультациями, поражающими буйством фантазии слуг эмблемы с двумя так нежно обвивающими друг друга змейками. И пока эти последние, или, вероятнее, их руководство не осознает тщетность всех усилий по внешней маскировке существующих язв украинской налоговой системы и не возьмется за непосредственное их лечение, устраняя матрицу не ими созданных, но ими исповедуемых внутренних негласных циркуляров, правил и норм, мир параллельных реальностей будет существовать для всех нас (http://gazeta.zn.ua/business/chto-god-gryaduschiy-nam-gotovit_.html). – 2013. – 20.12).

***

Взгляд юриста
Юридический блог компании Jurimex
Про автора: Я. Толкачев

«Амнистия Евромайдана» или незаконный закон

19 декабря 2013 года Верховный Совет Украины принял Закон Украины «Об устранении негативных последствий и недопущении преследования и наказания лиц по поводу событий, которые имели место во время проведения мирных собраний».

Попробуем проанализировать и посмеем дать правовую оценку сему нормативно-правовому акту.

Касательно анализа, то хоть закон и не многословен, он состоит из 5-ти статей, содержащих 6 предложений (в четвертой статье аж 2 предложения), по своему социальному значению он ни чем не уступает своему одиннадцатистатьейному «коллеге-побратиму» о НДС.

Поэтому, значение нужно предавать всему, даже названию, и как оказывается не зря. Так, заголовок закона очертил сферу его действия – «событий, которые имели место во время проведения мирных собраний». Прошу обратить внимание на последние 2 слова «мирные собрания». Однако, уже в ст.1 чудным образом это социально явление исчезает, и норма повествует так: «освободить от ответственности лиц, которые были участниками акций протеста и массовых мероприятий» и т.д. То есть законодателя можно понять так: «освободить от ответственности лиц, которые были участниками злобных (агрессивных, воинственных) акций протеста и массовых мероприятий»? Изучив пояснительную записку к законопроекту, можно утверждать, что сужение до категории «мирный» (отображенная в названии) действительно где-то затерялась на пути между идеями субъекта законодательной инициативы и текстом, вышедшим из под его пера (или принтера).

С одной стороны это же здорово, что круг лиц, попадающих под государственную милость, ничем не сужается. Но с другой, не будем забывать, что правовая система Украины пропитана воинственным позитивизмом и заморские категории, как «дух закона», «обычай», «разумные основания» и другие фразы из американских сериалов про адвокатов нам чужды. Однако здравый смысл еще никто не отменял, поэтому просто невозможно допустить себе ситуацию, когда правоохранительные органы не будут иметь вопросов к лицу, которое неподалеку от центральных улиц любого города зайдет с решительными намереньями в отделение банка и вымолвив почти заклинание: «Это акция протеста против засилья денег в нашей стране! Деньги прочь!» попросит положить эти презренные бумажки в свою сумку. Абсурд, правда?

Поэтому, конкретизаций за какие именно действия лицо освобождается от уголовной ответственности в новом законе сильно не достаает.

Из этого вытекает следующий вопрос, продиктованный практикой событий. Если представить, что предложенным законом постановлено освободить от ответственности лиц, которые были участниками акций протеста и массовых мероприятий и в пылу выражения гражданской сознательности допустили массовые беспорядки (ст.294 УК), покушение на убийство работника правоохранительного органа в связи с выполнением этим работником служебных обязанностей (ст.348 УК), хулиганство (ст.296 УК), групповое нарушение общественного порядка (ст.294 УК) и возможно массу других «шалостей», вплоть до ст.289 УК – незаконного завладения транспортным средством (ну не пешком же протестовать), то как быть с ч.2 ст.263 УК – ношение кастетов или другого холодного оружия без предусмотренного законом разрешения? Ведь с 21 ноября 2013 года не только брусчатка стала оружием пролетариата... Значит, и для таких случаев новый закон дает освобождение от ответственности лицам, которые были участниками акций протеста и массовых мероприятий. А таких случаев множество, выявленных или латентных, которые путем комбинации статей УК заводят в большее недоумение.

А теперь вернемся к нашему «борцу с деньгами» и получается, что для него совсем «не грехом» на «акцию протеста», исключительно для убедительности, будет захватить одну-две единицы огнестрельного оружия или друзей с таким оружием (с друзьями даже надежней попасть под действие закона, т.к. безусловно появляется нужный признак – «массовое мероприятие»).

Другой бомбой, заложенной в принятом законе, является период, за который совершенные деяния попадают под безусловную индульгенцию. Так, в законе говорится, что «освобождаются от ответственности лица, которые были участниками акций протеста и массовых мероприятий в период с 21 ноября 2013 года и до дня вступления в силу данного закона» (ст.1) А ст.5 определяет когда именно вступает в силу закон – с дня, следующего за днем его опубликования.

Согласимся, что юридическая ответственность имеет множество видов, форм по разным критериям и классификациям. В теории права не менее важным

является подход к освобождению от юридической ответственности. Однако все, что касается уголовной ответственности подлежит тщательному изучению, поскольку данная отрасль права как ни какая влияет на человеческую судьбу за краткий промежуток времени. Так же это чуть ли не единственная отрасль права, в которой отсутствует законный «институт» – «ручки отматывания назад». Поэтому, в данной статье умышленно уделено внимание уголовно-правовому аспекту анализируемого закона, хотя его нормы так же распространяются на освобождение от административной ответственности.

Поэтому, придется также согласиться, что в уголовном праве не может быть перспективного освобождения от уголовной ответственности за неограниченные составы преступлений и неограниченные по степени тяжести совершенных преступных деяний. Данный случай беспрецедентный как в новейшей истории Украины, так, похоже, и истории других цивилизованных стран.

Суть бомбы заключается в том, что после подписания закона Президентом Украины (в порядке Конституции Украины) и его опубликования в определенный день появляется объективная 100%-я уверенность в том, что на следующий день после этого закон вступит в законную силу.

Таким образом, любой гражданин Украины, иностранец или лицо без гражданства в день опубликования закона получает абсолютно законную, ничем не ограниченную (без последующей юридической ответственности) возможность совершить любое преступление во время акций протеста и массовых мероприятий. Так же это беспрецедентная индульгенция будет работать и в день вступления в силу закона, поскольку ст.1 четко установила: «до дня вступления в силу данного закона». В юриспруденции предлоги «до» и «по» имеют существенное отличие, т.к. первый отождествляется с термином «включительно», а второй «не включая».

И если по второму дню можно долго спорить и даже открыть научную дискуссию на тему «До не По», то по поводу дня, когда наш «борец с деньгами» сутра купит газету «Голос Украины» с опубликованным законом, вызывает огромное опасение.

Наверное лишне, но все же хочется сказать, что закон (любой) не может (точнее не должен, потому что как оказывается может) содержать подобного рода казусы.

Однако покончим с анализом и приступим к правовой оценке принятого закона. Отличие заключается в том, что выше закон был проанализирован с точки зрения, если бы он был законным (забегая вперед скажем – он незаконный, а термин неконституционный до решения Конституционного Суда Украины употреблять некорректно).

Самый главный вопрос, который возникает к принятому закону – это его правовая связь с уголовно-нормативной «семьей».

Согласно ч.3 ст.3 УК (законодательство Украины об уголовной ответственности) «преступность деяния, а также его наказуемость и другие

криминально-правовые последствия определяются только этим Кодексом». Принятый закон не определяет преступность деяния, его наказуемость, однако жестко пытается регулировать другие криминально-правовые последствия. Хоть данный термин и является «размытым», догадки подтверждаются двумя (имеющимися под рукой) Научно-практическими комментариями Уголовного кодекса Украины, которые в «другие криминально-правовые последствия» включают освобождение от уголовной ответственности, назначение наказания, освобождение от него и его отбывания, судимость и т. д. Нормативным подтверждением этого является ч.1 ст.44 УК: «лицо, которое совершило преступление, освобождается от уголовной ответственности в случаях, предусмотренных этим Кодексом».

То есть, материальные нормы, связанные с освобождением от уголовной ответственности регулируются исключительно Уголовным кодексом Украины. Последний содержит 23 основания освобождения от уголовной ответственности: 5 общих и 18 специальных.

Не поленимся их отметить, общие: в связи с действенным раскаянием (ст.45); в связи с примирением виновного с потерпевшим (ст.46); в связи с передачей лица на поруки (ст.47); в связи с изменением обстоятельств (ст.48); в связи с окончанием сроков давности (ст.49). И специальные, т.е. по основаниям, которые предусмотрены за конкретные деяния и отображенные в Особой части УК: ч.2 ст.114; ч.3 ст.176; ч.4 ст.212; ч.2 ст.255; ч.2 ст.358-3; ч.4 ст.258-5; ч.6 ст.260; ч.3 ст.263; ч.4 ст.289; ч.3 ст.307; ч.4 ст.309; ч.4 ст.311; ч.5 ст.321; ч.4 ст.321-1; ч.5 ст.354; ч.5 ст.368-3; ч.5 ст.368-4, ч.6 ст.369 УК.

В свою очередь принятый закон своим содержанием выражает полную автономию от других нормативно-правовых актов и никаких изменений в УК или УПК не вносит.

Во-вторых, принятый закон не согласовывается с порядком и процедурой освобождения от уголовной ответственности.

Так, согласно ч.2 ст.44 УК «освобождение от уголовной ответственности в случаях, предусмотренных этим Кодексом, осуществляются исключительно судом. Порядок освобождения от уголовной ответственности устанавливается законом». Однако, ст.2 принятого закона предлагает нам такую процедуру: «все уголовные производства, открытые по поводу событий, указанных в ст.1 закона, подлежат закрытию», а ст.4 закона устанавливает для «уполномоченным органам принять решения, которые вытекают из закона в течение 10 дней с дня вступления закона в законную силу».

То есть принятый закон предписывает освобождать от уголовной ответственности, действующий УК императивно обязывает осуществлять это в порядке, установленном законом, а ни УПК, ни принятый закон не определили такой порядок освобождения от уголовной ответственности.

Из логики закона, а именно из его ст.1 и ст.4 вытекает, что законодатель задумал освободить всех от уголовной ответственности в только ему понятном

автоматическом режиме, как максимум закрепив это событие постановлениями следователей и прокуроров о закрытии уголовных производств, которые должны быть вынесены в течение 10-ти дней.

Выше заявлялось, что понятие «дух закона» чужд украинскому правоохранителю и очевидно, что ни следователи, ни прокуроры не пойдут на должностное преступление превышения власти или служебных полномочий и не будут освобождать от уголовной ответственности, подменяя собой суд. Максимум, что в их компетенции – закрывать уголовные производства.

Далее речь пойдет о некритическом, но противоречии принятого закона Уголовному процессуальному кодексу Украины. Последний в своей ч.2 ст.1 установил, что «уголовное процессуальное законодательство Украины состоит из соответствующих положений Конституции Украины, международных договоров, согласие на обязательность которых предоставлено Верховным Советом Украины, этого Кодекса и других законов Украины». Именно формулировка «другие законы Украины» дает сомнительную возможность на существование (хотя бы в процессуальной части) принятого закона.

Статья 3 принятого закона гласит, что «новые уголовные производства не могут быть открыты по поводу событий, определенных статьей 1 закона», однако эта же статья грубо противоречит ст.214 УПК, согласно которой следователь, прокурор безотлагательно, но не позже 24 часов после подачи заявления, сообщения о совершенном уголовном правонарушении или после самостоятельного выявления им из любого источника обстоятельств, которые могут свидетельствовать о совершении уголовного правонарушения, обязан внести соответствующие сведения в ЕРДР и начать расследование.

А из этого противоречия вытекает очередная бомба «революционеру»: поскольку согласно принятого закона реально освободиться от уголовной ответственности шансы есть только у лиц, чьи уголовные производства на момент вступления в силу закона уже будут переданы в суд с обвинительным актом.

Все же остальные привлеченные (сообщенные о подозрении) или не привлеченные лица будут довольствоваться только закрытыми уголовными производствами, поскольку принимая закон, законодатель фактически не позаботился о них, о полной процедуре очищения от уголовной ответственности по средством суда. А это значит, что в случае внимательного взгляда Конституционного Суда Украины на принятый 19.12.2013 года закон, шансы на его выживание ничтожны (вспомним только отмену политической реформы 2004 года), а это значит, в месте с законом исчезнет и хрупкий щит ст.3 этого закона. И в случае открытия новых производств, сообщений о подозрении норма о невозможности привлечения к уголовной ответственности за то же преступление более одного раза нарушена не будет.

Из вышеизложенного напрашивается единственный вывод – не так страшно влияние политики на право, как правотворчество «на коленке» (<http://jurblog.com.ua/2013/12/5319/#more-5319>). – 2013. – 20.12).

***

Блог на сайті «Эхо Чернобыля»

Про автора: А. Немова

Прошло уже больше года, как на арену борьбы по восстановлению нарушенных прав чернобыльцев были возведены в ранг предводителей священнослужитель из Черкас Борис Бродовский и руководитель новосозданной Всеукраинской общественной организации «Всеукраинское объединение ветеранов Чернобыля» Владимир Проскурин.

Весь этот период эти люди «кормили» многих чернобыльцев обещаниями и заверениями, что в результате их титанического труда и приложенных сверх усилий им удалось добиться не только переговоров с Правительством Украины, но и вот-вот удастся решить самый главный и злободневный вопрос для каждого рядового чернобыльца – это возобновление выплат пенсий в размерах, предусмотренных статьей 54 п. 4 Закона Украины «О статусе и социальной защите граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы».

Помнится, сколько было сломано копий вокруг того, когда многими чернобыльцами ставился вопрос о подаче хотя бы какой-либо информации о ходе тех же переговоров. Однако уполномоченные в переговорах, так, по крайней мере, они себя называли, как правило, уверяли всех страждущих, что все движется успешно и в нужном направлении. Единственная «мелочь», на которую не хотели идти эти люди – это обнародование любой информации о сути самих переговоров, ссылаясь на их закрытость и секретность якобы по настоянию Кабинета Министров.

В Интернете «гуляли» даже проекты постановлений, из которых следовало, что правительство Украины собирается поэтапно и существенно увеличивать размеры пенсии чернобыльцам, и, наконец, в ближайшие полтора – два года, это позволит «выйти» на размеры пенсий, предусмотренные Законом Украины «О статусе и социальной защите граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы». Конечно, было и много скептиков, которые с самого начала ставили под сомнение не только искренность намерений тех же общественных лидеров, но и не верили в намерения непосредственно самой власти.

Можно много говорить и о событиях, которые происходили за этот период, где эти люди и их ближайшее окружение, были «впереди всех» и создавали иллюзию неких «знаменосцев» в борьбе за чернобыльские права. Как тут не вспомнить организуемые многочисленные акции протеста возле Кабинета Министров и Верховной Рады, «круглые столы» и, конечно же – это съезды чернобыльцев в Киеве и Лубнах.

Если всерьез и без иронии, то после последнего съезда в г. Лубны действительно многих чернобыльцев охватили подъем и надежда. Ведь казалось,

что, наконец, они объединились вокруг не только идей, но и людей, которые проявляли готовность вести чернобыльцев за собой, поскольку они в действительности говорили и затрагивали проблемы, волнующие многих чернобыльцев.

Бесспорно, многих подкупило и то, что в чернобыльских рядах находился и представитель духовенства, который и должен был стать тем светочем добрых намерений и залогом того, что чернобыльцы не сойдут с правильного и истинного пути. Однако, если честно, то кто и ранее знал этого человека – мало возлагали на него свои надежды. Ведь его грубость в обращении с людьми, иногда подкрепленная злословием, говорили о том, что это вовсе не тот человек, за которого себя выдает.

В конце концов, как говорят многие чернобыльцы, осенью этого года наступила финальная «развязка» происходящему в чернобыльской среде и были «сняты маски» с тех, кто на протяжении длительного времени организовывал хороводы и водил людей на баррикады. Как незаметно появились, так и незаметно исчезли со сцены наши чернобыльские поводыри. При этом если раньше они были уж слишком многословны и красноречивы, то сейчас тихонечко исчезли из поля зрения, как будто бы их и не существовало вообще. Говорят, что в нашей жизни нет ничего постоянного, и это действительно так, но, как говорят...

Как реакция в ответ, на такое загадочное исчезновение и поведение этих поводырей, это породило лишь множество слухов и домыслов. Одна часть чернобыльцев считает, что их напугала власть, ну а другая, и это большинство, все же склонны в своих предположениях, что этих людей просто купила власть.

Конечно же, никто каких-либо достоверных фактов и подтверждений всему этому не приводит, однако можно прогнозировать – все это никак не будет благоприятствовать укреплению чернобыльского движения. Трудно ответить, как будут развиваться дальнейшие события в самом чернобыльском движении, однако можно однозначно констатировать, что сами чернобыльцы не будут молчать – ведь многие уже сегодня однозначно и беспелляционно заявляют, что вчерашние поводыри их просто «кинули», предали и использовали исключительно в своих личных и корыстных интересах.

Как бы то ни было, но сейчас ходят слухи, будто бы часть чернобыльцев собираются обратиться к Юрию Андрееву «за помощью», чтобы именно он, на всякий случай, прояснил ситуацию с нынешними размерами пенсий этих людей.

Что из этого получится – остается только ждать (http://echochernobylya.blogspot.com/2013/12/blog-post_17.html). – 2013. – 17.12).

***

Блог автолюбителя «vedrogaek.ru»

Про автора: О. Василенко

Советские права в Украине можно не менять

Недавно в Верховной Раде Украины одумались, и решили отменить положение, которое обязывает всех украинских автолюбителей менять водительские удостоверения, полученный в советские времена. Случилось это радостное для многих событие 17 сентября 2013 года. Поэтому теперь Советские права в Украине можно не менять.

Хочется напомнить, что ранее был принят закон о демографическом реестре, согласно которому права, полученные в СССР должны автоматически утратить свою силу с первого января 2014 года. Теперь же, благодаря новому закону, замена прав с символикой СССР не будет обязанностью, а станет правом водителя, имеющего такое водительское удостоверение. И на основании только он сам будет решать, менять их, или нет.

Конечно же с такими удостоверениями нельзя будет выезжать за пределы границ Украины, потому как в других странах такие права недействительны. Но навряд ли дедушки на старых Москвичах и Запорожцах, совершающих поездки на дачу и обратно раз в неделю, сильно расстроятся по этому поводу.

Хочется сказать, что такие изменения были приняты для снятия социальной напряженности в нашем автомобильном обществе, но никто не может с уверенностью сказать, что через несколько лет наших отцов и дедов снова не заставят менять водительские удостоверения в Украине.

В настоящее время Президент Украины не подписал этот закон, отменяющий обязательную замену водительских удостоверений советского образца, но в том, что он все таки вступит в силу сомневаться не приходится (<http://vedrogaek.ru/novosti-avtomira/sovetskie-prava-v-ukraine-mozhno-nemenyat.html>). – 2013. – 20.12).

***

Правозахисна Група «Варта»

Про автора: Ю. Кравец

Вступил в силу Закон о специальной конфискации

Закон был принят 18 апреля 2013 года во исполнение Плана действий по либерализации Европейским Союзом визового режима для Украины и касается усовершенствования действующего законодательства в сфере ответственности за коррупционные деяния

16 декабря 2013 вступил в силу Закон «О внесении изменений в Уголовный и Уголовный процессуальный кодексы Украины относительно исполнения Плана действий по либерализации Европейским Союзом визового режима для Украины» (на основе законопроекта № 2803 от 15 апреля 2013 года).

В Уголовный кодекс введено понятие специальная конфискация – принудительное безвозмездное изъятие по решению суда в собственность государства денег, ценностей и иного имущества при условии совершения

преступлений, в которых фигурировала неправомерная выгода (то есть взятка).

Определяются случаи применения специальной конфискации, порядок решения вопроса о специальной конфискации; детализированы основания для временного изъятия имущества и его прекращения, ареста имущества и его отмены; закреплена необходимость обязательного указания в резолютивной части приговора решения о специальной конфискации.

УК дополнен ст. 96-2, устанавливающей, что специальная конфискация применяется в случае, если деньги, ценности и иное имущество:

1) получены в результате совершения преступления и / или являются доходами от такого имущества;

2) назначались (использовались) для склонения лица к совершению преступления, финансирования и / или материального обеспечения преступления или вознаграждения за его совершение;

3) были предметом преступления, кроме тех, которые возвращаются собственнику (законному владельцу), а в случае, когда он не установлен, – переходят в собственность государства;

4) были подысканы, изготовлены, приспособлены или использованы как средства или орудия совершения преступления, кроме тех, которые возвращаются собственнику (законному владельцу), который не знал и не мог знать об их незаконном использовании.

Такие деньги, ценности и имущество, переданные лицом, совершившим преступление, другому физ- или юрлицу, подлежат специальной конфискации, если лицо, принявшее имущество, знало или должно было знать, что такое имущество получено в результате совершения преступления (<http://kravec.org/vstupil-v-silu-zakon-o-specialnoj-konfiskacii.html>). – 2013. – 18.12).

***

Правозащитная Группа «Варта»

Про автора: Ю. Кравец

14 декабря вступили в силу изменения, которыми определено право застрахованных лиц, находящихся в отпуске по уходу за ребенком до достижения им 3-летнего возраста, на зачисление этого периода в страховой стаж. Это даст возможность увеличить для молодых матерей размеры пособия по временной нетрудоспособности. 14 декабря вступил в силу Закон от 19.11.2013 г. № 691-VII, которым внесены изменения в абз. 2 ч. 1 ст. 7 Закона «Об общеобязательном государственном социальном страховании в связи с временной утратой трудоспособности и расходами, обусловленными погребением» относительно зачисления в страховой стаж периода отпуска по уходу за ребенком до достижения им 3-летнего возраста.

В соответствии с изменениями период отпуска по уходу за ребенком до достижения им трехлетнего возраста, получения выплат по отдельным видам

общеобязательного государственного социального страхования, кроме пенсий всех видов (за исключением пенсии по инвалидности), включается в страховой стаж как период, за который страховые взносы уплачены исходя из размера минимального страхового взноса.

Кроме того, Законом № 691-VII установлено: если лицо находилось в отпуске по уходу за ребенком до достижения им трехлетнего возраста в период с 1 января 2011 года до вступления в силу этого Закона, время отпуска засчитывается в его страховой стаж.

Справка. Согласно предыдущей редакции Закона, единый взнос, выплачиваемый за человека в период отпуска по уходу за ребенком до достижения им 3-летнего возраста, направлялся лишь в Пенсионный фонд Украины. Этот период засчитывался в страховой стаж на пенсионное страхование, но не входил в страховой стаж на страхование в связи с временной потерей трудоспособности и расходами, обусловленными погребением. Невключение этого периода страхового стажа застрахованного лица влекло в дальнейшем уменьшение размера пособия по временной нетрудоспособности, оказываемой Фондом социального страхования по временной потере трудоспособности с учетом страхового стажа (<http://kravec.org/vstupil-v-silu-zakon-o-zachislenii-otpuska-po-uxodu-za-rebenkom-v-straxovoj-stazh.html>). – 2013. – 17.12).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: М. Заблоцький, фінансовий аналітик

Як бюджет-2014 вдарить по селянам

В проєкті державного бюджету, який було опубліковано сьогодні зранку, є дуже неприємна новина для 4 млн. працівників сільського господарства. Уряд пропонує продовжити дію норми Податкового кодексу, згідної якої продавці зерна закордон не можуть претендувати на повернення ПДВ. Усі інші галузі економіки можуть, а саме продавці зерна – ні.

Неповернення ПДВ при експорті зерна було запроваджено в 2010 році як тимчасовий захід до 1 січня 2014 року. Проте, уряд заклав у проєкті бюджету-2014 продовження дії даної норми ще на два роки – до 1 січня 2016 року.

Свого часу норма була запроваджена буцімто для боротьби із схемами штучного завищення ПДВ, зараз уряд продовжує використовувати той самий аргумент. Незрозуміло навіщо такі жорсткі заходи, якщо з нового року вступають в дію положення Податкового кодексу щодо трансфертного ціноутворення. Може уряд наперед не вірить у свою здатність скористатись широко розрекламованим контролем над трансфертним ціноутворенням?

Середня заробітна плата в жовтні 2013 року в Україні склала 3232 грн., у сільському господарстві ця цифра на третину менша – 2307 грн. У сільському господарстві найнижчий рівень середньої заробітної плати порівняно з усіма

іншими галузями економіки. Чи справедливо, що це буде також єдина галузь, для якої не буде здійснювати повернення ПДВ? Очевидно, що ні. Тим більше, що у сільському господарстві працює 22% всього зайнятого населення України, себто найбільша і, водночас, найбідніша група виборців. Тому дана норма може мати для уряду неприємний соціальний ефект.

Головна тема, яка зараз активно обговорюється між селянами, – падіння цін на зерно та скільки людей в результаті втратить роботу. Хоч в аграрії і отримали рекордний врожай цього року, але дуже суттєвий спад цін означатиме, що середня рентабельність в сільському господарстві у поточному році, за підрахунками профільних асоціацій, складатиме 0%. Значна частина аграріїв завершить 2013 рік зі збитками.

Наразі аграрії надіються, що з 1 січня 2014 року почнеться повернення ПДВ при експорті зерна. В результаті закупівельні ціни безпосередньо у фермерів виростуть на 10%-12%. Навіть такий незначний ріст вже буде значним полегшенням для аграріїв і дозволить багатьом пережити різке падіння цін цього року.

Рівень державної підтримки АПК знаходиться практично на нулі. В Україні всього лише 0,8% від валової доданої вартості галузі складають прямі дотації з бюджету. У Росії цей показник складає 11%, в США 12%, в ЄС 21%. Все це найголовніші конкуренти України на світовому ринку зерна. Завдяки дотаціям, що надаються в розвинених країнах, навіть при поточних низьких цінах на зерно, закордонні фермери залишаються прибутковими.

Яким чином українські аграрії можуть конкурувати на міжнародних ринках з аграріями, які отримують значні субсидії, при тому, ще й, фактично, сплачувати податок на експортовану продукцію?

МінАПК байдуже до цих проблем. Жодного коментаря з боку аграрного міністерства на податкові ініціативи не було.

Враховуючи традиційну соціальну направленість бюджету, було б логічно підтримати сектор, але чомусь уряд вважає, що селяни не зауважать, що за їх рахунок уряд грубо вирішує бюджетні проблеми (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/zablodsky/52b2cccc89930>). – 2013. – 19.12).

***

Блог на сайті Кореспондент.net

Про автора: Галина Оліфер, економіст

УКБС: Міндоходів вважає неповернений автокредит подарунком боржнику

Експерти УКБС прокоментували Узагальнюючу консультацію щодо оподаткування сум страхового відшкодування за договорами страхування, вигодонабувачем за якими є банк

Податківці продовжують вимагати, щоб страхове відшкодування, яке банк отримує у разі неповернення автокредита, оподатковувалось як додаткове благо, надане боржнику. Це призводить до обмеження прав платників податків та безпідставного утримання податку, бо податківці використовують різночитання в законодавстві на власну користь, змушуючи кредиторів платити податок із власних збитків. Про це зазначає Асоціація «Український Кредитно-Банківський Союз». Міндоходів затвердило Узагальнюючу консультацію щодо оподаткування сум страхового відшкодування, які при настанні страхового випадку із предметом застави (автомобілем) виплачуються за договором банку – вигодонабувачу, а не фізособі, що одержала кредит під такий автомобіль (наказ від 22.11.2013 № 701).

УКБС зазначає, що вказана консультація не змінює загального фіскального підходу податкової служби в питанні оподаткування доходів фізичних осіб (ПДФО) страхового відшкодування за договорами страхування, вигодонабувачем за якими є банк.

Так, Міндоходів, як і раніше розглядає як дохід платника податку – фізособи у вигляді додаткового блага суму страхового відшкодування, яка при настанні страхового випадку із предметом застави (автомобілем) виплачується страховою компанією за договором банку – вигодонабувачу. Також податківці стверджують, що банк в цьому випадку є податковим агентом боржника, який не повернув кредит, та зобов'язаний сплатити за нього до бюджету суму ПДФО.

Раніше УКБС аргументував перед Міндоходів та Мінфіном, що у зазначених випадках банки не надають у власність та не нараховують на користь фізосіб будь-яких доходів, додаткових благ тощо.

Адже за договорами страхування, банки є вигодонабувачами. При настанні страхових випадків, страхові компанії виплачують відшкодування за договорами, укладеними між страховою компанією та фізособами-позичальниками банку. Це відбувається шляхом перерахування вигодонабувачу (банку), який є заставодержателем та несе ризики у зв'язку з ушкодженням заставного майна. Суми страхових відшкодувань в межах вартості застрахованого майна, перераховуються банками на погашення кредитної заборгованості позичальників за автокредитами.

Таким чином, перераховані банку суми страхового відшкодування, які направляються на погашення кредиту, не є ні доходом, ні додатковим благом, що підлягає оподаткуванню. Відповідно, банк не є податковим агентом щодо фізособи – позичальника при виплаті страхового відшкодування. Цю позицію підтвердив і Вищий адміністративний суд України (зокрема, ухвала від 12.07.2012 № К-1098/10).

Одночасно, для чіткого визначення вказаної позиції, УКБС ініціював необхідність обговорення міністерствами та громадськістю проблематики застосування норм ПКУ (пп. 165.1.27), відповідно до яких страхове відшкодування не повинно визнаватися доходом фізособи. Але, зазначені держоргани, прикриваючись можливими втратами дохідної частини бюджету,

продовжують наполягати на необхідності сплати ПДФО при направленні банками сум страхового відшкодування для погашення боргу.

«Податкові органи, з одного боку, декларують готовність оперативно вирішувати нагальні питання оподаткування бізнесу, а з іншого – довільним трактуванням норм чинного законодавства та в порушення законних прав платників податків, нівелюють перспективи спрощення умов ведення бізнесу в Україні, – зазначає Генеральний директор Асоціації «Український Кредитно-Банківський Союз» Галина Оліфер. – Про це свідчить те, що Україна досі залишається на останніх сходинках (164 місце серед 189 країн світу) у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business за показником «сплата податків». Світовий банк наголосив, що Україна досі має великі проблеми за п'ятьма показниками з десяти, згідно з якими укладається рейтинг, і перебуває в низу списку. Особливо проблематичними експерти назвали захист інвесторів та сплату податків» (<http://blogs.korrespondent.net/users/blog/prensa2/a128574>). – 2013. – 23.12).

***

Блог на сайті ЛІГА.Блоги

Про автора: О. Охрименко, економіст

Хватит ли денег на программу «Доступное жилье» в 2014 году

Несложно было предвидеть, что в 2014 году программа «Доступное жилье» будет развиваться. Предвыборный год. Самое время подумать о решении квартирного вопроса в Украине. А тут еще Китай подсуетился со своим кредитом в 15 млрд. долл для строительства доступного жилья в Украине. Поэтому самое время сделать 2014 год годом «Доступного жилья».

В проекте госбюджета на 2014 года запланировано 538,8 млн. грн из бюджетных ассигнований по программе «Доступное жилье». Из этой суммы на программу «Удешевление стоимости ипотечных кредитов для обеспечения доступным жильем граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий» будет направлено 300 млн. грн. На программу «Предоставление льготного долгосрочного государственного кредита молодым семьям и одиноким молодым гражданам на строительство (реконструкцию) и приобретение жилья» пойдут 80 млн. грн. На программу «Частичная компенсация процентной ставки кредитов коммерческих банков молодым семьям и одиноким молодым гражданам на строительство (реконструкцию) и приобретение жилья» – 60,8 млн. грн. На программу «Предоставление государственной поддержки для строительства (приобретения) доступного жилья» выделят 50 млрд. грн., на программу «Государственное льготное кредитование индивидуальных сельских застройщиков на строительство (реконструкцию) и приобретение жилья» – 48 млн. грн.

Таким образом, в 2014 году на финансирование из госбюджета программы

«Доступное жилье» будет выделено почти на 50% больше, чем в текущем году, но меньше, чем просили профильные ведомства. Если собрать все заявки ГИУ, Молодежного фонда и Минрегиона, то они просили около пяти миллиардов гривен, но реально госбюджет таких денег им выделить не может. Нереально все вопросы обеспечения жильем населения Украины решать только за счет госбюджета. Вот поэтому, вместо денег ГИУ дали госгарантии на 5 млрд. грн. Тоже хорошо, что хотя бы дали. Но тут без ипотечных кредитов никак не обойтись. Вот поэтому и есть надежда на китайские кредиты, которые должны стать тем драйвером, который будет стимулировать наш бизнес и банки вкладывать деньги в строительство жилья.

Для таких дел всегда нужен стимул, а потом уже начинается ипотечный бум, и все хотят инвестировать в недвижимость, как это было в до кризиса. Будем надеяться, что таким стимулом станут кредиты от Китая (<http://blog.liga.net/user/aohrimenko/article/13123.aspx>). – 2013. – 23.12).

***

Блог на сайті ЛІГА.Блоги

Про автора: О. Замковой, спеціаліст по менеджменту

Занижение стоимости труда как фактор низкого качества жизни в Украине

Вследствие различных причин в течение всего периода независимости в Украине сформировалась и закрепились модель экспортоориентированной экономики, построенной в основном на низкотехнологических укладах, которая может быть конкурентоспособной на внешних рынках исключительно за счет дешевой рабочей силы. Однако декларируемое Украиной стремление к европейской интеграции должно иметь целью, как формирование европейского образа жизни, так и переход на соответствующую модель развития.

Именно низкая стоимость труда приводит к наличию неконкурентоспособных рабочих мест и к неадекватной структуре занятости, основную долю в которой занимает дешевая рабочая сила, обладающая низким квалификационным уровнем или зачастую вовсе не имеющая его.

В значительной мере низкие стандарты оплаты труда унаследованы от административно-командной экономической системы, когда искусственно сдерживались цены на все товары и услуги. В отсутствие планового механизма и перехода к рыночным методам ценообразования, острой необходимостью стало сохранение дешевизны достаточно квалифицированной рабочей силы. Целью этого являлось обеспечение конкурентоспособности страны в условиях повышения цен на энергоносители и в процессе стремления внутренних цен к общемировым. Таким образом, специфика украинского бизнеса была построена на модели применения дешевой рабочей силы, всецело заменив модель высококачественного производства, которая наиболее полно отвечает запросам

современного рынка.

Низкую стоимость рабочей силы возможно использовать лишь в условиях глубокого кризиса и на начальных этапах формирования рыночной экономики. В дальнейшем же это бесперспективно: практически ни одно государство не добилось за счет ее использования серьезных успехов в повышении благосостояния нации. Ввиду отсутствия высокой покупательной способности на внутреннем рынке, а также дефицита высококвалифицированной рабочей силы, которая, по сути, лишается стимулов к труду, низкая стоимость рабочей силы еще в большей степени является непреодолимым барьером для роста производительности труда и провоцирует отток наиболее активных слоев граждан за рубеж. При этом необходимо учесть расходы страны на высшее образование при подготовке специалистов для нужд чужих экономик.

По расчетам, доля оплаты труда в себестоимости отечественной продукции, даже с учетом социальных начислений на ФОТ, сегодня составляет немногим более 8%. Такая низкая доля оплаты труда в структуре себестоимости продукции приводит к тому, что у производителей полностью отсутствует мотивация к внедрению инноваций, а также к масштабным вложениям в человеческий капитал своих организаций. Наличие в избытке дешевой рабочей силы приводит к отсутствию социальных пакетов на предприятиях и других методов заботы о сотрудниках. Давление налогов и стремление властей сохранить численность рабочих мест не дает возможности работодателям оптимизировать систему занятости на предприятиях, свободно сокращать штат и трудоустраивать работников официально. В свою очередь, отсутствие государственных программ занятости трудоспособного населения, программ стимулирования развития малого и среднего бизнеса и неразвитость социальной инфраструктуры приводит к невозможности изменения существующей структуры занятости в стране, перемещения квалифицированных кадров как географически, так и между отраслями народного хозяйства.

Проблема занижения оплаты труда является одной из причин отсутствия среднего класса в Украине, а региональные различия в оплате труда формируют невозможность внедрения общенациональных трудовых стандартов. Необходимо, однако, отметить определенный уровень неофициальных доходов, доля которых, по разным оценкам, составляет 25-65%. Косвенными их характеристиками могут служить размер банковских депозитов (в расчете на одного человека или срочных в расчете на один вклад), цены 1 кв. м жилья, обеспеченность населения автомобилями либо превышение денежными расходами денежных доходов.

Для решения проблемы заниженной стоимости труда необходим консолидированный подход государства, работодателей и общественности, ведь данная проблема является одним из кризисных явлений благосостояния нации. В современных рыночных условиях именно внимание к технологическому и человеческому капиталу способно осуществить структурные сдвиги в экономике Украины и принести существенный вклад в формирование ее

конкурентоспособности (<http://blog.liga.net/user/azamkovoiv/article/13085.aspx>). – 2013. – 19.12).